

**Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Кафедра української мови**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

**Завідувач кафедри
української мови**

доц. Климович С.М.

"27" серпня 2019 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)**

**спеціальність 226 Фармація, промислова фармація
освітня програма Фармація, промислова фармація
факультет Медичний**

2019-2020 навчальний рік

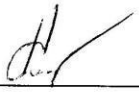
Робоча програма Українська мова (за професійним спрямуванням)
спеціальність 226 Фармація, промислова фармація,
освітня програма Фармація, промислова фармація

Розробник:

Олексенко Володимир Павлович - доктор філологічних наук, професор кафедри української мови.

Обговорено та затверджено на засіданні кафедри української мови Херсонського державного університету (протокол №1 від 27 серпня 2019 року)

Завідувач кафедри української мови

к.ф.н, доц. Климович С.М.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 3	Галузь знань (шифр і назва): <i>022 Охорона здоров'я</i> Спеціальність: <i>226 Фармація, промислова фармація</i>	Нормативна
Змістових модулів – 4		Рік підготовки: 1-й
Загальна кількість годин – 90		Семестр: 1, 2
Тижневих годин для денної форми навчання: <i>аудиторних –</i> <i>самостійної роботи студента –</i>	Ступінь вищої освіти: <i>бакалавр</i>	
		Практичні, семінарські: 1 сем. – 30 год.
		Лабораторні: –
		Самостійна робота: 1 сем. – 60 год.
		Вид контролю: 1 сем. – залік,

Пояснювальна записка

Мета курсу: викладання навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є сформувати високий рівень комунікативної культури у сфері професійного спілкування в його усній та писемній формах, виробивши навички практичного володіння мовою в різних видах мовленнєвої діяльності в обсязі тематики, зумовленої професійними потребами.

Завдання курсу:

Теоретичні

1. Засвоїти основоположні поняття з курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)»;
2. Усвідомити значимість державної мови в професійному спілкуванні;
3. Оволодіти основами фахової мови медика;
4. Опанувати норми укладання медичних документів.

Компетентності

Загальні компетентності спеціальності (ЗК)

ЗК₁. Здатність діяти соціально, відповідально та з громадянською свідомістю.

ЗК₂. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК₄. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, здатність вчитися і бути сучасно навченим.

ЗК₈. Здатність спілкуватися рідною мовою як усно, так і письмово, здатність спілкуватися другою мовою.

Програмні результати навчання згідно з вимогами освітньої програми:

ПРЗ 1. Знання гуманістичних і етичних засад соціальної взаємодії в професійній діяльності.

ПРЗ 2. Знання сутності та способів використання креативних методів та підходів у професійній діяльності. Знання принципів професійного спілкування сучасною українською літературною та іноземними мовами.

ПРУ 1. Застосовувати знання з загальних та фахових дисциплін у професійній діяльності, дотримуватись норм санітарно-гігієнічного режиму, вимог техніки безпеки та охорони середовища при здійсненні професійної діяльності. Проводити професійну діяльність у соціальній взаємодії оснований на гуманістичних і етичних засадах; ідентифікувати майбутню професійну діяльність як соціально значущу для здоров'я людини.

ПРУ 4. Здійснювати професійне спілкування сучасною українською літературною мовою, використовувати навички усної та письмової комунікації іноземною мовою. Дотримуватись норм спілкування у професійній взаємодії з колегами, керівництвом, споживачами, ефективно працювати у команді.

ПРК 1. Здатність до фахового спілкування в діалоговому режимі з колегами. Вміння коректно використовувати мовні засоби в професійній діяльності. Вміння відображати результати своїх наукових досліджень у письмовому вигляді та здатність до презентації результатів своїх досліджень.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин, 3 кредити ЄКТС.

ПРОГРАМА КУРСУ

Вступ. Державна мова – мова професійного спілкування. Походження і функціонування мови. Національна мова і мовна політика. Поняття літературної мови. Найістотніші ознаки літературної мови. Мова професійного спілкування як функціональний різновид української літературної мови. Мовна, мовленнєва, комунікативна професійна компетенція. Мовні норми. Мовне законодавство та мовна політика в Україні.

Основи культури української мови. Мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора. Комунікативні ознаки культури мовлення. Словники у професійному мовленні. Роль словників у підвищенні мовленнєвої культури. Мовний, мовленнєвий і спілкувальний етикет. Поняття етикету.

Стилі сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні. Функціональні стилі української мови та сфери їх застосування. Основні ознаки функціональних стилів. Професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового і розмовного стилів. Характеристика ділового стилю і вимоги до мови документів. Текст як форма реалізації мовленнєво-професійної діяльності.

Спілкування як інструмент професійної діяльності. Спілкування і комунікація. Функції спілкування. Види і форми спілкування. Етапи спілкування. Невербальні засоби спілкування. Гендерні аспекти спілкування.

Службовий мовний етикет усної форми ділового спілкування. Особливості усного спілкування. Особливості приватного ділового спілкування: нарада; прийом відвідувачів; телефонна розмова та інші види ділового спілкування з використанням телефонного зв'язку, етикет телефонної розмови; Етичні питання використання мобільних телефонів; ділові контакти; візитна картка як спосіб установа індивідуального контакту; представницькі картки. Особливості публічного ділового спілкування (доповідь, лекція, виступ, промова, бесіда, дискусія, прес-конференція, круглий стіл). Функції та види бесід. Стратегія поведінки під час ділової бесіди. Співбесіда з роботодавцем.

Риторика і мистецтво презентації. Публічний виступ як важливий засіб комунікації переконання. Мистецтво аргументації. Презентація як різновид публічного мовлення. Культура сприймання публічного виступу. Види запитань.

Вибір слова у мові професійного спілкування. Лексичні норми. Засоби стандартизації мови професійного спілкування. Терміни, їхні ознаки, вимоги до використання у діловому мовленні. Синоніми як засоби точного і доречного вживання слів у професійному мовленні. Омоніми, уникнення помилок у їх використанні. Труднощі засвоєння паронімів та «небезпечність» паронімів для ділового стилю. Особливості і правила вживання слів іншомовного походження у діловому мовленні. Неологізми: їх поява, шляхи проникнення у сферу професійного спілкування, адаптація у загальнонаціональній мові. Аббревіатури як один із видів неологізмів. Типи аббревіатур. Традиції творення і використання. Огляд основних новотворів-аббревіатур.

Іменник у професійному мовленні. Нормативні аспекти граматичних категорій іменника. Число іменників: особливості вживання у діловому мовленні іменників, які мають форму тільки однини чи множини. Труднощі визначення роду іменника: сплутування з російськими відповідниками; рід невідмінюваних іншомовних слів, аббревіатур; рід іменників на позначення професії, роду заняття. Особливості значення та функціонування відмінкових форм іменників. Складні випадки відмінювання іменників: родовий відмінок однини чоловічого роду, кличний відмінок, родовий відмінок множини тощо.

Прикметник у професійному мовленні. Нормативні аспекти прикметника. Механізм утворення синтетичної та аналітичної форм ступенів порівняння та їх функціонування у діловому мовленні. Правопис складних відмінкових форм прикметника. Помилки при творенні складних прикметників. Паралельні форми з родовим означальним іменника та їх вживання у ділових паперах.

Норми вживання числівника в професійному мовленні. Відмінювання числівників та їх поєднання з іменниками. Типові помилки у відмінюванні числівників. Синтаксичні зв'язки числівника з іменником. Правила використання числівників у ділових паперах.

Займенник у діловому мовленні. Стилістична роль займенників у діловому мовленні. Вживання особових форм у різних видах документів. Вплив на тональність ділового тексту. Способи уникнення двозначності.

Дієслово у професійному мовленні. Нормативні аспекти дієслова: правила творення та вживання особових, часових форм, вибір способу і форми дієслова залежно від характеру документа. Помилки при творенні дієприкметників. Використання дієприслівників, дієслівних форм на -но, -то у діловому тексті.

Прислівник і прийменник у професійному мовленні. Прислівники та прийменники у виробничо-професійному стилі. Побудова словосполучень із прийменниками при перекладі з російської мови (прийменники **по-, в-, при-** тощо). Чергування прийменників (з, зі, із, зо, у, в). Стилистичне вживання прислівників.

Сполучник і частка у професійному мовленні. Особливості використання сполучників у професійних текстах. Розрізнення сполучників і омонімічних з ними інших частин мови (**проте – про те, зате – за те, якби – як би**). Вживання заперечної частки «не» у професійних текстах.

Документи та їх призначення. Вимоги до документів. Класифікація документів. Національний стандарт України. Етикет ділових паперів. Вимоги до мови документів. Вимоги до змісту та розташування реквізитів. Вимоги до бланків документів. Оформлювання сторінки. Вимоги до тексту документа.

Документація з кадрово-контрактних питань. Резюме. Типи та структура резюме. Автобіографія, реквізити автобіографії. Характеристика. Рекомендаційний лист. Заява. Види заяв. Склад і оформлення реквізитів заяви. Особовий листок з обліку кадрів. Наказ щодо особового складу. Трудова книжка. Внесення відомостей до неї. Трудовий договір. Контракт. Трудова угода.

Довідково-інформаційні документи. Звіт. Довідка. Доповідні (службові) та пояснювальні записки. Запрошення, повідомлення, оголошення. Протокол. Витяг з протоколу. Вимоги до оформлення протоколу. Анотація. Рецензія. Відгук.

Етикет ділового листування. Класифікація листів. Реквізити листа та їх оформлювання. Етикет ділового листування. Оформлювання листа. Різні типи листів.

Українська термінологія у професійному спілкуванні. Термін та його ознаки. Термінологія як система. Основні ознаки терміна. Стандартизація термінології. Загальнонаукова, міжгалузева і вузькоспеціальна термінологія. Способи творення термінів. Проблеми сучасного термінознавства.

Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні. Особливості наукового тексту і професійного наукового викладу думки. Загальні вимоги до наукового тексту. Оформлювання результатів наукової діяльності. План, тези, конспект як важливий засіб організації розумової праці (їх повна характеристика). Основні правила бібліографічного опису джерел, оформлювання покликань. Анотування і реферування наукових текстів. Стаття як самостійний науковий твір. Вимоги до виконання та оформлювання курсової, дипломної робіт. Рецензія, відгук (реквізити, мовні кліше).

Переклад і редагування текстів. Суть і види перекладу. Типові помилки під час перекладу текстів українською мовою. Переклад термінів. Особливості редагування наукового тексту. Найпоширеніші синтаксичні помилки у текстах при перекладі та шляхи їх уникнення. Коректурні знаки для виправлення текстових оригіналів.

Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	усього	у тому числі			
		п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	4	5	6	7
I семестр					
Змістовий модуль 1. Лексико-граматичні та правописні особливості фахового мовлення медиків. Лексикографія у фаховому мовленні медиків. Морфологічний, синтаксичний аспект фахового мовлення медиків					
Тема 1. Сучасна українська мова як засіб професійного спілкування.	6	2			6
Тема 2. Лексичний аспект професійної мови медиків. Фразеологізовані одиниці у фаховому мовленні.	8	2			6
Тема 3. Термінологія у професійному спілкуванні. Лексико-семантичні відношення в науковій термінології. Особливості української медичної термінології.	8	4			6
Тема 4. Словники у професійному спілкуванні. Типи словників, їх функція та роль у підвищенні мовленнєвої культури.	6	2			4
Тема 5. Морфологічний аспект медичної професійної мови.	8	2			6
Тема 6. Синтаксичний аспект професійної мови медиків.	6	2			6
Разом за змістовим модулем	42	14			34
Змістовий модуль 2. Стильові особливості ділового та професійного спілкування. Культура публічного виступу					
Тема 1. Особливості українського мовленнєвого етикету. Комунікативні ознаки культури мовлення. Мовленнєвий етикет лікаря.	8	2			4
Тема 2. Публічний виступ та його жанри.	8	2			2
Тема 3. Стилістичний аспект фахової мови медичних працівників.	6	2			4
Тема 4. Науковий стиль у фаховому мовленні. Структура та види наукового тексту.	6	2			4
Тема 5. Культура писемного ділового мовлення: загальна характеристика.	6	2			4
Тема 6. Вимоги до складання й оформлення адміністративно-канцелярських документів.	6	4			4
Тема 7. Професійна документація медиків. Особливості її складання та оформлення.	8	2			4
Разом за змістовим модулем	48	16			26
Усього годин	90	30			60

Змістовий модуль 1. Лексико-граматичні та правописні особливості фахового мовлення медиків. Лексикографія у фаховому мовленні медиків. Морфологічний, синтаксичний аспект фахового мовлення медиків

Тема 1. Сучасна українська мова як засіб професійного спілкування

Мова як суспільне явище. Мова та мовлення в житті суспільства.

Функції мови.

Походження і розвиток української мови.

Літературна мова. Типи мовних норм.

Мова професійного спілкування як функціональний різновид сучасної української літературної мови.

Медична професійна мова в історії української літературної мови.

Тема 2. Лексичний аспект професійної мови медиків. Фразеологізовані одиниці у фаховому мовленні

Поняття про лексику, лексикологію та фразеологію. Слово, його лексичне значення. Принципи класифікації фразеологізмів.

Лексика сучасної української мови за її походженням та сферою вживання.

Мовні кліше, складені найменування, штампи як фразеологічні вислови номінативного типу.

Особливості використання лексичних одиниць у мовленні медичних працівників.

Тема 3. Термінологія у професійному спілкуванні. Лексико-семантичні відношення в науковій термінології. Особливості української медичної термінології

Поняття про термінознавство, терміносистему, термінологію, термін. Джерела збагачення термінологічної системи мови.

Загальнонаукова, міжгалузева й вузькоспеціалізована термінологія. Медичні терміни, професіоналізми та медичний жаргон.

Поняття «номенклатура»; номени (номенклатурні одиниці) як різновид термінів.

Культура терміновживання. Особливості використання термінів-синонімів. Терміни в різних стилях мови.

Сучасний стан і проблеми української медичної термінології.

Тема 4. Словники в професійному спілкуванні. Типи словників, їх функція та роль у підвищенні мовленнєвої культури

Поняття про лексикографію. Енциклопедичні й лінгвістичні словники. Медичні словники та довідники.

Сучасна кодифікаційна практика. Організація ресурсів національної словникової бази. Український електронний словник.

Роль словників у підвищенні мовної культури медичних працівників.

Типові помилки слововживання у мовленні лікарів. Труднощі вибору слова в різних ситуаціях спілкування.

Тема 5. Морфологічний аспект медичної професійної мови

Поняття про морфологію, морфологічні норми.

Частини мови як основні морфологічні одиниці, принципи їх класифікації. Морфологічні категорії та синтаксичні властивості самостійних частин мови.

Специфіка використання граматичних форм самостійних частин мови в текстах документів.

Складні випадки визначення роду та відмінювання іменників.

Творення ступенів порівняння прикметників.

Специфіка відмінювання й сполучуваності числівників.

Особливості вживання дієприкметникових форм на *-учий*, *-ючий*, віддієслівних прикметників на *-льний* у медичній професійній мові.

Відмінювання прізвищ, імен та по батькові.

Особливості використання службових частин мови в текстах документів.

Тема 6. Синтаксичний аспект професійної мови медиків

Поняття про синтаксис. Типи синтаксичних одиниць. Головні та другорядні члени речення.

Принципи класифікації речень.

Складні випадки координації присудка з підметом; керування та узгодження у словосполученнях.

Варіанти порушень синтаксичних норм.

Особливості побудови простих речень.

Типові огріхи, пов'язані з побудовою складних речень.

Синтаксичні особливості текстів ділових паперів.

Змістовий модуль 2. Стильові особливості ділового та професійного спілкування. Культура публічного виступу

Тема 1. Особливості українського мовленнєвого етикету. Комунікативні ознаки культури мовлення. Мовленнєвий етикет лікаря

Культура мовлення, ознаки, що її характеризують.

Мовленнєвий етикет, його історія, структура, види, призначення.

Український мовленнєвий етикет як виразник етнічної самобутності, модель універсальної мовної діяльності народу.

Особливості етикету офіційно-ділового та наукового спілкування.

Культура мовлення медиків як невід’ємна частина лікарської деонтології. Ятрогенний вплив слова.

Особливості спілкування медичних працівників у різних мовленнєвих ситуаціях.

Тема 2. Публічний виступ та його жанри

Історія та теорія ораторського мистецтва.

Публічний виступ як жанровий різновид ораторського мистецтва. Культура сприймання публічного виступу.

Доповідь, промова, лекція, повідомлення як жанри публічного виступу.

Презентація як різновид публічного мовлення.

Візитна картка. Правила оформлення візитної картки.

Тема 3. Стилистичний аспект фахової мови медичних працівників

Поняття про функціональні стилі сучасної української мови. Типологія стилів (призначення, характерні ознаки, жанрові різновиди).

Взаємодія функціональних стилів сучасної української мови у сфері фахового мовлення.

Поняття «спеціальна мова», «професійна мова», «професійне спілкування». Сучасна українська літературна мова як основа спеціальної мови.

Різновиди медичної професійної мови: мова медицини (медична наукова мова), медична розмовна мова, медична ділова мова, мова медичної реклами.

Тема 4. Науковий стиль у фаховому мовленні. Структура та види наукового тексту

Науковий стиль: ключові ознаки, мовні засоби, підстили та жанри, функціональне призначення.

Структура і види наукового тексту.

Форми запису готового тексту (першоджерела). Виписки, план, тези. Особливості конспектування.

Реферат як форма опрацювання наукової літератури. Анотація і реферат-резюме.

Тези. Стаття. Оформлення наукового тексту, цитат, посилань, бібліографії. Рецензія і відгук.

Правила скорочення в наукових і ділових текстах. Технічні правила переносу.

Тема 5. Культура писемного ділового мовлення: загальна характеристика

Поняття про документ, документацію, документування, діловодство. Класифікація документів.

Національний стандарт України. Формуляр і бланк управлінського документа.

Загальні вимоги до змісту та оформлення реквізитів.

Оформлення сторінки документа.

Вимоги до тексту документа. Поняття рубрикації тексту.

Тема 6. Вимоги до складання й оформлення адміністративно-канцелярських документів

Види особистих офіційних документів. Заява, види заяв. Доручення. Розписка. Скарга.

Види документів з кадрово-контрактних питань. Автобіографія. Резюме. Характеристика.

Рекомендаційний лист. Трудовий договір. Контракт. Трудова угода.

Призначення організаційно-розпорядчих документів. Їх види та групи. Інструкції, статuti, положення, правила, вказівки, розпорядження. Наказ: призначення, реквізити, структура тексту, види.

Призначення, особливості, види довідково-інформаційних документів. Довідка. Службова записка (доповідна, пояснювальна). Звіт. Протокол, витяг з протоколу. Запрошення, оголошення, повідомлення. Ділові листи. Телеграма, телефонограма, факс.

Тема 7. Професійна документація медиків. Особливості її складання та оформлення

Діловодство у медичних закладах. Основні вимоги до оформлення документації.

Типи медичної документації. Особливості її складання й оформлення.

Медичні документи стаціонару.

Медична документація поліклініки.

Медична документація відділення.

Стандартизація медичної документації. Культура її оформлення та читання.

Індивідуальні завдання

Індивідуальна робота з навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» має бути організована відповідно до інтересів та здібностей кожного студента таким чином, щоби з'являлася внутрішня мотивація до навчання, самоконтролю, оволодіння новими знаннями, уміннями й навичками, вона вчить застосовувати їх у практичній діяльності, виявляючи активність, самостійність та ініціативність.

2 бали – мовне оформлення стіннівки, участь у загальноуніверситетських літературно-мистецьких заходах; виконання додаткових завдань.

3 бали – участь у загальноуніверситетському етапі олімпіади, конкурсу з української мови; перемога загальноуніверситетського етапу; підготовка доповіді, реферату за 3 і більше джерелами; виконання додаткових завдань підвищеної складності.

4 бали – участь у Всеукраїнському етапі олімпіади, конкурсу з української мови.

5 балів – участь у науковій студентській конференції (підготовка доповіді).

Завдання для самостійної роботи

Виконання самостійної роботи студентами дає можливість поглибити знання з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» і вдосконалити володіння комунікативною компетентністю, а також покращити результати поточного контролю.

До основних форм самостійної роботи належать:

- підготовка доповіді,
- написання реферату,
- створення мультимедійної презентації.

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Сучасна українська мова як засіб професійного спілкування.	2
2	Лексичний аспект професійної мови медиків. Фразеологізовані одиниці у фаховому мовленні.	2
3	Термінологія у професійному спілкуванні. Лексико-семантичні відношення в науковій термінології. Особливості української медичної термінології.	2
4	Словники у професійному спілкуванні. Типи словників, їх функція та роль у підвищенні мовленнєвої культури.	2
5	Морфологічний аспект медичної професійної мови.	4
6	Синтаксичний аспект професійної мови медиків.	2
7	Особливості українського мовленнєвого етикету. Комунікативні ознаки культури мовлення. Мовленнєвий етикет лікаря.	2
8	Публічний виступ та його жанри.	2
9	Стилістичний аспект фахової мови медичних працівників.	2
10	Науковий стиль у фаховому мовленні. Структура та види наукового тексту.	2
11	Культура писемного ділового мовлення: загальна характеристика.	2
12	Вимоги до складання й оформлення адміністративно-канцелярських документів.	2
13	Професійна документація медиків. Особливості її складання та оформлення.	2
	Підсумковий модульний контроль	2
Разом		30

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Сучасна українська мова як засіб професійного спілкування.	6
2	Лексичний аспект професійної мови медиків. Фразеологізовані одиниці у фаховому мовленні.	6
3	Термінологія у професійному спілкуванні. Лексико-семантичні відношення в науковій термінології. Особливості української медичної термінології.	6
4	Словники у професійному спілкуванні. Типи словників, їх функція та роль у підвищенні мовленнєвої культури.	4
5	Морфологічний аспект медичної професійної мови.	6
6	Синтаксичний аспект професійної мови медиків.	6
7	Особливості українського мовленнєвого етикету. Комунікативні ознаки культури мовлення. Мовленнєвий етикет лікаря.	4
8	Публічний виступ та його жанри.	2
9	Стилістичний аспект фахової мови медичних працівників.	4
10	Науковий стиль у фаховому мовленні. Структура та види наукового тексту.	4
11	Культура писемного ділового мовлення: загальна характеристика.	4
12	Вимоги до складання й оформлення адміністративно-канцелярських документів.	2
13	Професійна документація медиків. Особливості її складання та оформлення.	4
	Підсумковий модульний контроль	2
Разом		60

Методи навчання:

На практичних заняттях використовуються методи:

- Виконання вправ,
- Бесіда,
- Дискусія,
- Опитування,
- Ілюстративний,
- Реферативний метод,
- Демонстрація.

Методи контролю

Для поточного контролю використовуються методи:

- Опитування,
- Самостійна робота,
- Тестовий метод.

Для підсумкового модульного контролю використовується тестовий метод.

Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

Тематика практичних занять

Практичне заняття № 1

Тема: Українська мова як засіб професійного спілкування

Теоретичні питання:

1. Мова як суспільне явище. Мова та мовлення в житті суспільства.
2. Функції мови.
3. Походження і розвиток української мови.
4. Літературна мова. Типи мовних норм.
5. Мова професійного спілкування як функціональний різновид сучасної української літературної мови.
6. Медична професійна мова в історії української літературної мови.

Основна література

1. Державна програма розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 рр. / Затверджено постановою Кабінету Міністрів України № 1546 від 2 жовтня 2003 р.
2. Закон про мови в Українській РСР – від 28 жовтня 1989 р.
3. Конституція України: Прийнята на У сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К., 2006 (Ст. 10, 11, 12, 24, 34, 53, 103, 127, 148).
4. Куць О. М. Мовна політика в державотворчих працях України : навчальний посібник / О. М. Куць. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2004. – 275 с.
5. Літературна мова у просторі національної культури / Відп. ред. Л. І. Шевченко. – К. : Вид.полігр.центр «Київський університет», 2004. – 135 с.
6. Масенко Л. Мова і суспільство : Постколоніальний вимір / Л. Масенко. – К. : Вид.дім «К М Академія», Всеукраїнське товариство «Просвіта», 2004. – 163 с.
7. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні. Модульний курс. Навчальний посібник / В. І. Мозговий. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 592 с., 43 табл.
8. Пономарів О. Незалежна держава і незалежна мова / О. Пономарів // Пам'ять століть. – 1997. – № 2. – С. 5–12.
9. Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 р. // Про застосування української мови. – № 10-рп/99 // www.zakon.rada.gov.ua
10. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К. : Алерта, 2010. – С. 11–63.

Додаткова література

1. Загнітко А. П. Українське мовлення: професійне і непрофесійне спілкування / А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2004. – 480 с.
2. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова / М. Г. Зубков. – 4-те вид., доповнене. – Харків : Торсінг, 2003. – С.8–15; 134–138.
3. Зубков М. Г. Українська мова : Універсальний довідник / М. Г. Зубков. – Харків : ВД «Школа», 2005. – С.11–30.
4. Іванишин В. Мова і нація / В. Іванишин, Я. Радевич-Винницький. – Дрогобич : Відродження, 1994. – 218 с.
5. Мацюк З. Українська мова професійного спілкування : навчальний посібник / З. Мацюк, Н. Станкевич. – 2-ге вид. – К. : Каравела, 2008. – С. 7–37.
6. Михайлюк В. О. Українська мова професійного спілкування. Рекомендації щодо планування практичного курсу / В. О. Михайлюк // Дивослово. – 2004. – №1. – С.46-48.
7. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Інститут української мови – стереотип. вид. – К. : Наук. думка, 2007. – 280 с.
8. Тищенко О. Модель курсу «Мова професійного спілкування». Психолінгвістичний аспект / О. Тищенко // Дивослово. – 2003. – №9. – С.56–59.
9. Тищенко О. «Українська мова професійного спілкування» / О.Тищенко // Дивослово. – 2004. – №2. – С.54–58.
10. Шевчук С. В. Ділове мовлення. Модульний курс : підручник / С. В. Шевчук. – К. : Літера ЛТД, 2003. – С.8–11; 37–39; 89–90.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Підготуйте тези та усну доповідь на тему «Історія української мови»; «Мова – як духовно-національний феномен».

Завдання 2. Ознайомтеся з «Законом України про ратифікацію хартії» від 15 травня 2003 року та назвіть його основні положення.

Завдання 3. Користуючись словниками, поясніть поняття «**ментальність**» та «**менталітет**» і охарактеризуйте основні риси менталітету українського народу.

Розкрийте зміст поданого висловлювання: «Національна мова є засобом вираження менталітету нації» (З посібника).

Завдання 4. **Письмово розкрийте зміст поданого нижче висловлювання:** «Як одна з істотних ознак нації українська мова виконує об'єднувальну функцію».

Завдання 5. Законспекуйте визначення понять **мова, мовлення, державна мова, загальнонародна мова, літературна мова**, а також матеріал про **походження і функції мови**. (Українська мова. Енциклопедія. – К.: Українська енциклопедія, 2000. – 750 с., підручники з Мовознавства, СУМ).

Практичне заняття № 2

Тема: Лексичний аспект професійної мови медиків. Фразеологізовані одиниці у фаховому мовленні

Теоретичні питання:

1. Поняття про лексику, лексикологію та фразеологію. Слово, його лексичне значення. Принципи класифікації фразеологізмів.
2. Лексика сучасної української мови за її походженням та сферою вживання.
3. Мовні кліше, складені найменування, штампи як фразеологічні вислови номінативного типу.
4. Особливості використання лексичних одиниць у мовленні медичних працівників.

Основна література

1. Загнітко А. П. Українське мовлення: професійне і непрофесійне спілкування / А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2004. – 480 с.
2. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова / М. Г. Зубков. – 4-те вид., доповнене. – Харків : Торсінг, 2003. – С.12–15; 139–141.
3. Зубков М. Г. Українська мова : Універсальний довідник / М. Г. Зубков. – Харків : ВД «Школа», 2005. – С.11–30.
4. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування : навчальний посібник / З. Мацюк, Н. Станкевич. – 2-ге вид. – К. : Каравела, 2008. – С. 7–37.
5. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні. Модульний курс. Навчальний посібник / В. І. Мозговий. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 592 с., 43 табл.
6. Українська мова за професійним спрямуванням : Практикум : навч. посіб. / Т. В. Симоненко, Г. В. Чорновол, Н. П. Руденко. – К. : ВЦ «Академія», 2009. – 272 с. (Серія «Альма-матер»).
7. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К. : Алерта, 2010. – С. 11–63.

Додаткова література

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 1990. – 232 с.
2. Винницький В. Н. Наголос у сучасній українській мові / В. Н. Винницький. – К. : Рад.школа, 1984.
3. Іванова Н. Д. Культура мови. Методичні рекомендації до курсу / Н. Д. Іванова, С. В. Форманова. – Ізмаїл, 2002. – С.5–22.
4. Мова і культура / Відп. ред. В. Русанівський. – К. : Наук. думка, 1986.
5. Пазяк О. М. Українська мова і культура мовлення : навчальний посібник / О. М. Пазяк, Г. Г. Кисіль. – К. : Вища школа, 1995.
6. Пентиліук М. І. Культура мови і стилістика / М. І. Пентиліук. – К. : Вежа, 1994.
7. Пилинський М. М. Мовна норма і стиль / М. М. Пилинський. – К. : Наук. думка, 1976. – 287 с.
8. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Інститут української мови – стереотип. вид. – К. : Наук. думка, 2007. – 280 с.
9. Шевчук С. В. Ділове мовлення. Модульний курс: підручник / С. В. Шевчук. – К. : Літера ЛТД, 2003. – 448 с.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Зі словника термінів вашого фаху випишіть 10 слів із дублетним наголосом і 10 слів, наголос у яких є смислорозрізнявальним. Поясніть лексичне значення цих слів і введіть у самостійно складене речення.

Завдання 2. Зі словника синонімів української мови випишіть 5 груп слів-синонімів, що стосуються вашої майбутньої професії.

Завдання 3. Перекладіть стійкі словосполучення українською мовою.

Ввиду того, что; согласно инструкции; в связи с изложенным; довести к сведению; должен соответствовать; надлежащее исполнение; направление деятельности; немедленно известить; несвоевременное исполнение; нести ответственность; окончательное решение; о нижеследующем; подвести итоги; по согласию; с согласия; по этому договору; повестка дня; сойти на нет; будьте любезны; занять пеевое место; сбиваться с толку; указанное время; приобрести известность.

Практичне заняття № 3

Тема: Термінологія у професійному спілкуванні. Лексико-семантичні відношення в науковій термінології. Особливості української медичної термінології

Теоретичні питання:

1. Поняття про термінознавство, терміносистему, термінологію, термін. Джерела збагачення термінологічної системи мови.
2. Загальнонаукова, міжгалузева й вузькоспеціалізована термінологія. Медичні терміни, професіоналізми та медичний жаргон.
3. Поняття «номенклатура»; номени (номенклатурні одиниці) як різновид термінів.
4. Культура терміновживання. Особливості використання термінів-синонімів. Терміни в різних стилях мови.
5. Сучасний стан і проблеми української медичної термінології.

Основна література

1. Даниленко В. П. Теоретичні та практичні аспекти нормалізації наукової термінології / В. П. Даниленко, Л. І. Скворцов // Мовознавство. – 1980. – № 6. – С. 16–21.
2. Дяков А. С. Основи термінотворення : Семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А. С. Дяков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько. – К. : Видавничий дім «КМ Академія», 2000. – 218 с.
3. Зарицький М. С. Актуальні проблеми українського термінознавства : підручник для студентів вищих навч.закл. / М. С. Зарицький / Національний технічний університет України «Київський політехнічний ін.-т». – К. : Політехніка, ТОВ «Фірма «Періодика», 2004.
4. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К. : Алерта, 2010. – С. 510–531.

Додаткова література

1. Культура фахового мовлення : навчальний посібник / за ред.. Н. Д. Бабич. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2005. – С. 519–561.
2. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування : навчальний посібник / З. Мацюк, Н. Станкевич. – 2-ге вид. – К. : Каравела, 2008. – С. 131–143.
3. Наканечна Г. Українська науково-технічна термінологія : Історія і сьогодення / Г. Наканечна. – Львів : Кальварія, 1999. – 110 с.
4. Склад і структура термінологічної лексики української мови / Віп.ред. А. В. Крижанівська. – К., 1984.
5. Панько Т. І. Українське термінознавство : підручник для студентів гуманітарних спеціальностей / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Львів : Світ, 1994. – 216 с.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Запишіть терміни у формі родового відмінка однини. Схарактеризуйте виділені терміни за схемою: 1) дефініція (що означає термін); 2) ступінь спеціалізації (загальнонауковий, міжгалузевий, вузькоспеціальний); 3) походження (власний, запозичений); 4) спосіб творення (для власно мовних термінів).

Аналог, визначник, вектор, дециметр, *модус*, *епюр*, кодекс, кабель, полімер, стандарт, постулат, *кюри*, ексикатор, акредитив.

Завдання 2. Доберіть власне українські синоніми до іншомовних слів. Які з них є загальнонауковими термінами? Поясніть їхнє значення.

Ігнорувати, рентабельний, саїт, фіаско, імідж, ритуал, компетенція, асоціація, ажіотаж, ліміт, сурогат, еквівалентний.

Конденсувати, інфекційний, домінувати, сертифікат, форвард, структура, конфліктний, візит, спонсор, нюанс, вето, вестибюль, акомпанемент, спектакль, спікер, екземпляр, корпорація, інцидент, персона.

Практичне заняття № 4

Тема: Словники в професійному спілкуванні. Типи словників, їх функція та роль у підвищенні мовленнєвої культури

Теоретичні питання:

1. Поняття про лексикографію. Енциклопедичні й лінгвістичні словники. Медичні словники та довідники.
2. Сучасна кодифікаційна практика. Організація ресурсів національної словникової бази. Український електронний словник.
3. Роль словників у підвищенні мовної культури медичних працівників.
4. Типові помилки слововживання у мовленні лікарів. Труднощі вибору слова в різних ситуаціях спілкування.

Основна література

1. *Адаменко П.* Медичинський словничок / Прокіп Адаменко. – Могилів на Поділлі: Рідна стріха, 1917. – 40 с.
2. *Галин М.* Російсько-український медичний словник : матеріали до української медичної термінології. – 1-е вид. – К., 1920. – XVIII+144 с.
3. Словник клінічних термінів: російською, латинською та українською мовами / Н.П. Литвиненко, Н. В. Місник. – К.: Книга-плюс, 2014.
4. *Черв'як П.Р.* Медична енциклопедія / П. Р. Черв'як. – К., 2001 – 1024 с.

Додаткова література

1. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв. – К. : Видавничий дім «Професіонал», 2004. – 208 с.
2. Леута О. І. Магістерське мовознавче наукове дослідження : методика, методи, написання, оформлення, захист / О. І. Леута, В. І. Гончаров. – К. : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2005. – 68 с.
3. Методичні вказівки до написання курсових (дипломних, магістерських) робіт / Уклад. З. Мацюк, О. Антонів. – Львів, 2004.
4. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови : навчальний посібник з алгоритмічними приписами / Г. С. Онуфрієнко. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 392 с.
5. Сурмін Ю. П. Наукові тексти : Специфіка, підготовка та презентація : навч.-метод. посіб. / Ю. П. Сурмін. – К. : НАДУ, 2008. – 184 с.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Дайте визначення терміна «словник».

Завдання 2. У чому полягає відмінність між лінгвістичними й енциклопедичними словниками?

Завдання 3. До якого типу словників належать медичні словники й довідники? Відповідь аргументуйте.

Завдання 4. Назвіть основні причини появи електронних словників.

Завдання 5. Схарактеризуйте найпосутніші ознаки лексикографічних праць початку ХХ ст.

Практичне заняття № 5

Тема: Морфологічний аспект медичної професійної мови

Теоретичні питання:

1. Поняття про морфологію, морфологічні норми.
2. Частини мови як основні морфологічні одиниці, принципи їх класифікації. Морфологічні категорії та синтаксичні властивості самостійних частин мови.
3. Специфіка використання граматичних форм самостійних частин мови в текстах документів.
4. Складні випадки визначення роду та відмінювання іменників.
5. Творення ступенів порівняння прикметників.
6. Специфіка відмінювання й сполучуваності числівників.
7. Особливості вживання дієприкметникових форм на *-учий, -ючий*, віддієслівних прикметників на *-льний* у медичній професійній мові.
8. Відмінювання прізвищ, імен та по батькові.
9. Особливості використання службових частин мови в текстах документів.

Основна література

1. Загнітко А. П. Українське мовлення: професійне і непрофесійне спілкування / А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2004. – 480 с.
2. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова / М. Г. Зубков. – 4-те вид., доповнене. – Харків : Торсінг, 2003. – С.12–15; 139–141.
3. Зубков М. Г. Українська мова : Універсальний довідник / М. Г. Зубков. – Харків : ВД «Школа», 2005. – С.11–30.
4. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування : навчальний посібник / З. Мацюк, Н. Станкевич. – 2-ге вид. – К. : Каравела, 2008. – С. 7–37.
5. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні. Модульний курс. Навчальний посібник / В. І. Мозговий. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 592 с., 43 табл.
6. Українська мова за професійним спрямуванням : Практикум : навч. посіб. / Т. В. Симоненко, Г. В. Чорновол, Н. П. Руденко. – К. : ВЦ «Академія», 2009. – 272 с. (Серія «Альма-матер»).
7. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К. : Алерта, 2010. – С. 11–63.

Додаткова література

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 1990. – 232 с.
2. Винницький В. Н. Наголос у сучасній українській мові / В. Н. Винницький. – К. : Рад.школа, 1984.
3. Іванова Н. Д. Культура мови. Методичні рекомендації до курсу / Н. Д. Іванова, С. В. Форманова. – Ізмаїл, 2002. – С.5–22.
4. Мова і культура / Відп. ред. В. Русанівський. – К. : Наук. думка, 1986.
5. Пазяк О. М. Українська мова і культура мовлення : навчальний посібник / О. М. Пазяк, Г. Г. Кисіль. – К. : Вища школа, 1995.
6. Пентиліук М. І. Культура мови і стилістика / М. І. Пентиліук. – К. : Вежа, 1994.
7. Пилинський М. М. Мовна норма і стиль / М. М. Пилинський. – К. : Наук. думка, 1976. – 287 с.
8. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Інститут української мови – стереотип. вид. – К. : Наук. думка, 2007. – 280 с.
9. Шевчук С. В. Ділове мовлення. Модульний курс: підручник / С. В. Шевчук. – К. : Літера ЛТД, 2003. – 448 с.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Які з наведених дієслів можуть мати дублетний наголос – (перевірити за тлумачним словником або Словником наголосів)?

Захищати, малювати, відвідувати, ласувати, толочити, розповісти, ходити, співати, запродати, користуватися, хлюпнути, дригнути, відвідувати, розмовляти, хворіти, змагатися, пестити, скінчити.

Завдання 2. Користуючись тлумачним словником, розкрийте значення наведених слів та введіть їх у речення.

Розвідник — розвідник, атлас — атлас, малинівка — малинівка, замір — замір, запал — запал. Засідання, засідання, деревина — деревина, вигода — вигода, сурма — сурма, об'єднання — об'єднання.

Завдання 3. Складіть коротку інформаційну промову на тему, пов'язану з напрямом вашої діяльності.

Завдання 4. Перекладіть українською мовою.

Плавать по морю; успеваемость по факультету; приказ по университету; по поводу; по случаю; по просьбе; по имени; по адресу; по требованию; по собственному желанию; по программе; по данным.

Практичне заняття № 6

Тема: Синтаксичний аспект професійної мови медиків

Теоретичні питання:

1. Поняття про синтаксис. Типи синтаксичних одиниць. Головні та другорядні члени речення. Принципи класифікації речень.
2. Складні випадки координації присудка з підметом; керування та узгодження у словосполученнях. Варіанти порушень синтаксичних норм.
3. Особливості побудови простих речень.
4. Типові огріхи, пов'язані з побудовою складних речень.
5. Синтаксичні особливості текстів ділових паперів.

Основна література

1. Загнітко А. П. Українське мовлення: професійне і непрофесійне спілкування / А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2004. – 480 с.
2. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова / М. Г. Зубков. – 4-те вид., доповнене. – Харків : Торсінг, 2003. – С.12–15; 139–141.
3. Зубков М. Г. Українська мова : Універсальний довідник / М. Г. Зубков. – Харків : ВД «Школа», 2005. – С.11–30.
4. Дудик П.С. Синтаксис української мови : підручник / П. С. Дудик, Л. В. Прокопчук. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 384 с.
5. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування : навчальний посібник / З. Мацюк, Н. Станкевич. – 2-ге вид. – К. : Каравела, 2008. – С. 7–37.
6. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні. Модульний курс. Навчальний посібник / В. І. Мозговий. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 592 с., 43 табл.
7. Українська мова за професійним спрямуванням : Практикум : навч. посіб. / Т. В. Симоненко, Г. В. Чорновол, Н. П. Руденко. – К. : ВЦ «Академія», 2009. – 272 с. (Серія «Альма-матер»).
8. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К. : Алерта, 2010. – С. 11–63.
9. Шульжук К. Ф. Українська мова : підручник / І. П. Ющук. – К. : Либідь, 2003. – 640 с.

Додаткова література

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 1990. – 232 с.
2. Винницький В. Н. Наголос у сучасній українській мові / В. Н. Винницький. – К. : Рад.школа, 1984.
3. Іванова Н. Д. Культура мови. Методичні рекомендації до курсу / Н. Д. Іванова, С. В. Форманова. – Ізмаїл, 2002. – С.5–22.
4. Мова і культура / Відп. ред. В. Русанівський. – К. : Наук. думка, 1986.
5. Пазяк О. М. Українська мова і культура мовлення : навчальний посібник / О. М. Пазяк, Г. Г. Кисіль. – К. : Вища школа, 1995.
6. Пентиліук М. І. Культура мови і стилістика / М. І. Пентиліук. – К. : Вежа, 1994.
7. Пилинський М. М. Мовна норма і стиль / М. М. Пилинський. – К. : Наук. думка, 1976. – 287 с.
8. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Інститут української мови – стереотип. вид. – К. : Наук. думка, 2007. – 280 с.
9. Шевчук С. В. Ділове мовлення. Модульний курс: підручник / С. В. Шевчук. – К. : Літера ЛТД, 2003. – 448 с.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Що є предметом вивчення синтаксису? Якими ознаками відрізняється словосполучення від речення?

Завдання 2. Які з наведених дієслів можуть мати дублетний наголос – (перевірити за тлумачним словником або Словником наголосів)?

Захищати, малювати, відвідувати, ласувати, толочити, розповісти, ходити, співати, запродати, користуватися, хлюпнути, дригнути, відвідувати, розмовляти, хворіти, змагатися, пестити, скінчити.

Завдання 3. Користуючись тлумачним словником, розкрийте значення наведених слів та введіть їх у речення.

Розвідник — розвідник, атлас — атлас, малинівка — малинівка, замір — замір, запал — запал. Засідання, засідання, деревина — деревина, вигода — вигода, сурма — сурма, об'єднання — об'єднання.

Завдання 4. Складіть коротку інформаційну промову на тему, пов'язану з напрямом вашої діяльності.

Завдання 5. Перекладіть українською мовою.

Плавать по морю; успеваемость по факультету; приказ по университету; по поводу; по случаю; по просьбе; по имени; по адресу; по требованию; по собственному желанию; по программе; по данным.

Практичне заняття № 7

Тема: Особливості українського мовленнєвого етикету. Комунікативні ознаки культури мовлення. Мовленнєвий етикет лікаря

Теоретичні питання:

1. Культура мовлення, ознаки, що її характеризують.
2. Мовленнєвий етикет, його історія, структура, види, призначення.
3. Український мовленнєвий етикет як виразник етнічної самобутності, модель універсальної мовної діяльності народу.
4. Особливості етикету офіційно-ділового та наукового спілкування.
5. Культура мовлення медиків як невід'ємна частина лікарської деонтології. Ятрогенний вплив слова.
6. Особливості спілкування медичних працівників у різних мовленнєвих ситуаціях.

Основна література

1. Корніяка О. М. Мистецтво гречності: Чи вміємо ми себе поводити? / О. М. Корніяка. – К. : Либідь, 1995.
2. Кубрак О. В. Етика ділового та повсякденного спілкування : навчальний посібник з етикету для студентів / О. В. Кубрак. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2002. – 208 с.
3. Культура української мови : Довідник. – К. : Либідь, 1990. – 304 с.
4. Культура фахового мовлення : навч. посіб. / За ред. Н. Д. Бабич. – Чернівці : Книги ХХІ ст., 2006. – С. 76–128.
5. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування : навчальний посібник. – 2-ге вид. – К. : Каравела, 2008. – С. 52–81; 109–120.
6. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування: навчальний посібник / Я. Радевич-Винницький. – К. : Знання, 2006.
7. Томан Іржи. Мистецтво говорити / Іржи Томан. – К. : Політвидав України, 1986. – 239 с.
8. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К. : Алерта, 2010. – С. 64–105.

Додаткова література

1. Михайлюк В. О. Українська мова професійного спілкування : навчальний посібник / В. О. Михайлюк. – К. : ВД «Професіонал», 2005. – 496 с.
2. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови : підручник / О. Д. Пономарів. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.
3. Мацько Л. І. Культура українського фахового мовлення : навч. посіб. / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К. : ВІД «Академія», 2007.
4. Плющ М. Я. Формули ввічливості у системі українського етикету / М. Я. Плющ // Українська мова і сучасність. – К., 1991. – С. 92–98.
5. Радевич-Винницький Я. Етикет : кодекс добрих манер і правил поведінки / Я. Радевич-Винницький, В. Костенко. – К. : Знання, 2006. – 291 с.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Сформулюйте і запишіть правила, якими, на вашу думку, варто доповнити подані рекомендації у виданні «Полїтика свїцкая от иностранных авторов вкратцї собранная».

Не хвали себе, ані принижуй, ані ганьби, ні справу свою, або ім'я, або рід не вивищуй, бо так чинять ті, хто недавно прославився.

Не важся торкати ліктем того, кого про щось питати хочеш.

Не говори про свої приватні і домашні справи, хїба що із щирим приятелем.

Пристало, щоб ти сам про себе рідко що мовив, як і про те, з чого тобі похвала могла б бути.

Старатися, аби не говорити по-простацькому.

Завдання 2. Якими дієсловами-синонімами можна перепрошувати когось, просити прощання? Які синонімічні вислови вживають, коли вітаються, прощаються? Поясніть значення кожного з них, беручи до уваги особливості жанрового і стилістичного характеру.

Чи нормативним є вислів *вибачаюсь*? Обґрунтуйте свою відповідь.

Завдання 3. Ви зустрілися із знайомою людиною. Після привітання починаєте розмову з набору стереотипних запитань і отримуєте лаконічні відповіді. Запишіть їх.

Завдання 4. Змодельуйте таку ситуацію. Ви невдоволені вчинком свого товариша, зробіть йому зауваження, а він повинен дати вам відповідь. Запишіть цей діалог.

Практичне заняття № 8

Тема: Публічний виступ та його жанри

Теоретичні питання:

1. Історія та теорія ораторського мистецтва.
2. Публічний виступ як жанровий різновид ораторського мистецтва. Культура сприймання публічного виступу.
3. Доповідь, промова, лекція, повідомлення як жанри публічного виступу.
4. Презентація як різновид публічного мовлення.
5. Візитна картка. Правила оформлення візитної картки.

Основна література

1. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування : навч. посіб. / Я. Радевич Винницький. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2006. – С. 223–234.
1. Чмут Т. К. Етика ділового спілкування : навч. посіб. / Т. К. Чмут, Г. Л. Чайка. – К. : Вікар, 2002. – С. 162–178.
2. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : підручник / С. В. Шевчук. – 5-те вид. доп. і перероб. – К. : Арій, 2009. – С. 13–15.
3. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Алерта, 2011. – С. 236–264. .

Додаткова література

1. Глушик С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. / С. В. Глушик, О. В. Дияк, С. В. Шевчук. – 6-те вид., доп. і перероб. – К. : Атіка, 2005. – С. 11–36, 340–342.
2. Культура фахового мовлення : навч. посіб. / за ред. Н. Д. Бабич. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2011. – С. 115–118.
3. Михайлюк В. О. Українська мова професійного спілкування : навч. посіб. / В. О. Михайлюк. – К. : ВД «Професіонал», 2005. – С. 15–30.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Запишіть текст відповідно до правописних норм. Виділені речення перебудуйте, зберігаючи зміст. Проаналізуйте словниковий склад тексту. Випишіть слова іншомовного походження, доберіть українські відповідники.

Запальна дискусія закінчилася. Ваші аргументи перемогли аргументи другої сторони були відкинуті. Поставте тепер себе на місце опонента неприємно програвати й бачити що всі учасники дискусії підтримали вашого супротивника. Перемога збудила вас і природно було б тріумфувати проте не забувайте ваш супротивник пішов пригнічений і самотній не змінивши свого погляду. *Поразка викличе в нього неприязливе до вас ставлення і він захоче колись відплатити вам. Подумайте чи не краще залагодити справу таким чином щоб ваш супротивник після дискусії не залишився самотнім, щоб не відчув озлобленості й гіркоти поразки. Чи не краще на закінчення дискусії сказати примирливим або приятельським тоном А тепер варто мабуть підбити підсумки нашої розмови.* Отже сторона Х (тобто супротивник) має рацію в питаннях про ... що ми повністю визнаємо. З іншого боку під час дискусії ми дійшли висновку що питання про ... нам слід обговорити ще раз. Те що ви вказали на питання в яких ваш опонент мав рацію спонукає його погодитися на ваші пропозиції щодо інших питань. Запам'ятайте там де один тріумфує у другого виникає неприємне відчуття програної справи (3 посібника).

Завдання 2. Відредагуйте словосполучення. Прокоментуйте виправлені помилки.

Вважати необхідним, в загальному випадку, відволікати увагу, вклад в науку, включити питання, в найближчий час, в подальшому, в порядку виключення, в разі необхідності, всі бажаючі, в цілому, гостра необхідність, давати добро, давати можливість, дисертаційне дослідження, добитися

результатів, доля істини, заключається в тому, заключити договір, заслуговує уваги, звернутися за допомогою, звідси слідує, реєстрація учасників, приймати ухвалу, прийняти чиюсь сторону, ставити до відома, являти собою, явна помилка, предвзяте ставлення, приходить на думку, управляючий, в якості секретаря, в той час як, напрямки реалізації.

Практичне заняття № 9

Тема: Стилiстичний аспект фахової мови медичних працівників

Теоретичні питання:

1. Поняття про функціональні стилі сучасної української мови. Типологія стилів (призначення, характерні ознаки, жанрові різновиди).
2. Взаємодія функціональних стилів сучасної української мови у сфері фахового мовлення.
3. Поняття «спеціальна мова», «професійна мова», «професійне спілкування». Сучасна українська літературна мова як основа спеціальної мови.
4. Різновиди медичної професійної мови: мова медицини (медична наукова мова), медична розмовна мова, медична ділова мова, мова медичної реклами.

Основна література

1. Ботвинова Н. Офіційно-діловий та науковий стилі української мови : навчальний посібник / Н. Ботвинова. – К. : Арт Ек, 1999.
2. Дужик Н. Науковий стиль і сучасні термінологічні проблеми / Н. Дужик // Українська мова з минулого в майбутнє. – К., 1998. – С. 124–126.
3. Жанри і стилі в історії української літературної мови. – К. : Наукова думка, 1989. – 288 с.
4. Коваль А. П. Науковий стиль сучасної української мови. Структура наукового тексту / А. П. Коваль. – К., 1970.
5. Кубрак О. В. Етика ділового та повсякденного спілкування : навчальний посібник з етикету для студентів / О. В. Кубрак. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2002. – 208 с.
6. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування : навчальний посібник / З. Мацюк, Н. Станкевич. – 2-ге вид. – К. : Каравела, 2008. – С. 37–52.
7. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К. : Алерта, 2010. – С. 106–133.

Додаткова література

1. Мацько Л. І. Стиль як основне поняття стилістики / Л. І. Мацько // Українське мовознавство. – К., 1990.
2. Михайлюк В. О. Українська мова професійного спілкування : навчальний посібник / В. О. Михайлюк. – К. : ВД «Професіонал», 2005. – 496 с.
3. Пилинський М. М. Мовна норма і стиль / М. М. Пилинський. – К. : Наукова думка, 1976. – 288 с.
4. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови : підручник / О. Д. Пономарів. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.
5. Радзівська Т. В. Текст як засіб комунікації / Т. В. Радзівська. – К. : Ін-т української мови, 1995.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Визначте стилістичні умови використання та значення (відтінки значення) кожного слова з наведених рядів:

З'ясувати – довідуватися; природа – матеріал – суть; запрошувати – припрошувати; інструкція – порада – напоумлення; наближатися – добігати – припадати; тема – предмет – лейтмотив; укладати – пакувати – упорядковувати; хист – уміння – Божа іскра; висловлювати – вимовляти – виговорювати; копія – дублікат – подобизна; ідея – міркування – головна думка.

Завдання 2. До поданих російських словосполучень доберіть українські відповідники. З'ясуйте їх стильове забарвлення, складіть з ними речення.

Вполне возможно, нет никакой возможности, по возможности, по возможности скорее; до истечения срока, за исключением срока, по истечению срока, по истечении некоторого времени; верный оригиналу, верный своему слову, верный способ, верный перевод, верный друг, верный проигрыш; в лице кого, должностное лицо, знакомое лицо, лицом к лицу, от лица кого, юридическое лицо; находится в бедственном положении, находится в

оппозиции, находится в отъезде, находится внутри, находится за границей, находится у власти; в области сердца, горная область, область интереса, область исследования, проблемная область; в общем, обшая заболеваемость, общая комната, общие слова, общие интересы.

Практичне заняття № 10

Тема: Науковий стиль у фаховому мовленні. Структура та види наукового тексту

1. Науковий стиль: ключові ознаки, мовні засоби, підстилі та жанри, функціональне призначення.
2. Структура і види наукового тексту.
3. Форми запису готового тексту (першоджерела). Виписки, план, тези. Особливості конспектування. Реферат як форма опрацювання наукової літератури. Анотація і реферат-резюме.
4. Тези. Стаття. Оформлення наукового тексту, цитат, посилань, бібліографії. Рецензія і відгук.
5. Правила скорочення в наукових і ділових текстах. Технічні правила переносу.

Основна література

1. Галузинська Л. І. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посіб. / Л. І. Галузинська, Н. В. Науменко, В. О. Колосюк. – К. : Знання, 2008. – С. 34–84.
2. Коваль А. П. Науковий стиль сучасної української літературної мови. Структура наукового тексту / А. П. Коваль. – К., 1970.
3. Семенов О. М. Культура наукової української мови : навч. посіб. / О. М. Семенов. – К. : «Академвидав», 2010.
4. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К. : Алерта, 2010. – С. 532–597.

Додаткова література

1. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв. – К. : Видавничий дім «Професіонал», 2004. – 208 с.
2. Леута О. І. Магістерське мовознавче наукове дослідження : методика, методи, написання, оформлення, захист / О. І. Леута, В. І. Гончаров. – К. : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2005. – 68 с.
3. Методичні вказівки до написання курсових (дипломних, магістерських) робіт / Уклад. З. Мацюк, О. Антонів. – Львів, 2004.
4. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови : навчальний посібник з алгоритмічними приписами / Г. С. Онуфрієнко. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 392 с.
5. Сурмін Ю. П. Наукові тексти : Специфіка, підготовка та презентація : навч.-метод. посіб. / Ю. П. Сурмін. – К. : НАДУ, 2008. – 184 с.

Завдання до самостійної роботи

Завдання 1. Наведіть приклади стали словосполучень (фразеологізмів), які найчастіше вживаються у вашій майбутній професії. Уведіть їх у речення.

Завдання 2. Підготуйте короткий виступ на тему: «Моє ставлення до запозичених слів».

Завдання 3. Доберіть українські відповідники до поданих слів.

Імідж, мас-медіа, індустрія, супермаркет, рекетир, овертайм, портативний, менеджер, резолюція, асиміляція, процент, ландшафт, голкіпер, масштаб, дескриптивний, квантитативний, інтелектуальний, локальний.

Практичне заняття № 11

Тема: Культура писемного ділового мовлення: загальна характеристика

Теоретичні питання:

1. Поняття про документ, документацію, документування, діловодство. Класифікація документів.
2. Національний стандарт України. Формуляр і бланк управлінського документа.
3. Загальні вимоги до змісту та оформлення реквізитів.
4. Оформлення сторінки документа.
5. Вимоги до тексту документа. Поняття рубрикації тексту.

Основна література

1. Глушик С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. / С. В. Глушик, О. В. Дияк, С. В. Шевчук. – К. : Арій, 2009. – С. 74–92.
2. Культура фахового мовлення : навч. посіб. / за ред. Н. Д. Бабич. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2011. – С. 153–161.
3. Мацюк З. Українська мова професійного спілкування : навч. посіб. / З. Мацюк, Н. Станкевич. – К. : Каравела, 2008. – С. 250–265.
4. Шевчук С. В. Українське професійне мовлення : навч. посіб. / С. В. Шевчук. – К. : Алерта, 2011. – С. 121–137.
5. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Алерта, 2011. – С. 389–490.

Додаткова література

1. Михайлюк В. О. Українська мова професійного спілкування : навч. посіб. / В. О. Михайлюк. – К. : ВД «Професіонал», 2005. – С. 15–30.
2. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування : навч. посіб. / Я. Радевич-Винницький. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2006. – С. 14–21, 35–41.
3. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : підручник / С. В. Шевчук. – 5-те вид. доп. і перероб. – К. : Арій, 2009. – С. 13–15.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Виправте, де потрібно, помилки у сполученні слів.

Напоминати про зустріч, прикласти свої зусилля, вибачаюся за спізнення, ви тут не праві, вірогідніше за все, у слідуючий раз купимо, він являється взірцем, на слідуючий неділі, хочу відправити лист, зустрінемося в дев'ять годин, оплачувати борг, це визиває подив.

Завдання 2. Знайдіть і виправте помилки у словосполученнях, правильні варіанти запишіть.

Дружній колектив, дружній прийом, дружна обстановка, дружнє вітання, дружній жарт, дружна бригада, дружня робота, дружнє ставлення; невірне рішення, невірна відповідь, неправильні методи; службова переписка, переписуватися з партнерами.

Практичне заняття № 12

Тема: Вимоги до складання й оформлення адміністративно-канцелярських документів

Теоретичні питання:

1. Види особистих офіційних документів. Заява, види заяв. Доручення. Розписка. Скарга.
2. Види документів з кадрово-контракткових питань. Автобіографія. Резюме. Характеристика. Рекомендаційний лист. Трудовий договір. Контракт. Трудова угода.
3. Призначення організаційно-розпорядчих документів. Їх види та групи. Інструкції, статuti, положення, правила, вказівки, розпорядження. Наказ: призначення, реквізити, структура тексту, види.
4. Призначення, особливості, види довідково-інформаційних документів. Довідка. Службова записка (доповідна, пояснювальна). Звіт. Протокол, витяг з протоколу. Запрошення, оголошення, повідомлення. Ділові листи. Телеграма, телефонограма, факс.

Основна література

1. Глущик С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. / С. В. Глущик, О. В. Дияк, С. В. Шевчук. – К. : Арій, 2009. – С. 74–92.
2. Культура фахового мовлення : навч. посіб. / за ред. Н. Д. Бабич. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2011. – С. 153–161.
3. Мацюк З. Українська мова професійного спілкування : навч. посіб. / З. Мацюк, Н. Станкевич. – К. : Каравела, 2008. – С. 250–265.
4. Шевчук С. В. Українське професійне мовлення : навч. посіб. / С. В. Шевчук. – К. : Алерта, 2011. – С. 121–137.
5. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Алерта, 2011. – С. 361–388.

Додаткова література

1. Михайлюк В. О. Українська мова професійного спілкування : навч. посіб. / В. О. Михайлюк. – К. : ВД «Професіонал», 2005. – С. 15–30.
2. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування : навч. посіб. / Я. Радевич-Винницький. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2006. – С. 14–21, 35–41.
3. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : підручник / С. В. Шевчук. – 5-те вид. доп. і перероб. – К. : Арій, 2009. – С. 13–15.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Підготуйте прес-реліз до РК-акції «Молодь за професіоналізм і якісну освіту».

Практичне заняття № 13

Тема: Професійна документація медиків. Особливості її складання та оформлення

Теоретичні питання:

1. Діловодство у медичних закладах. Основні вимоги до оформлення документації.
2. Типи медичної документації. Особливості її складання й оформлення.
3. Медичні документи стаціонару.
4. Медична документація поліклініки.
5. Медична документація відділення.
6. Стандартизація медичної документації. Культура її оформлення та читання.

Основна література

1. Гревцова Р. Ю. Документи, що мають юридичне значення у діяльності закладів охорони здоров'я [Електронний ресурс] / Р. Ю. Гревцова // Здоров'я України. – 2008. – № 6. – С. 66.
2. Медична облікова документація, що використовується в стаціонарах та поліклініках (амбулаторіях) [Електронний ресурс] // Закони України: інформаційно-правовий портал.
3. Трач-Росоловська С. В. Недоліки в оформленні та веденні медичних карт стаціонарного та амбулаторного хворого та їх значення для судово-медичної практики [Електронний ресурс] / С. В. Трач-Росоловська // Шпитальна хірургія. – 2013. - № 4. С. 99 – 102.

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Поясніть сутність медичної документації.

Завдання 2. Назвіть та обґрунтуйте принципи класифікації медичної документації.

Завдання 3. У яких випадках допускається використання скорочень у професійній медичній документації?

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ (Залік):

- «зараховано», якщо у студента:

1. Повна і правильна відповідь на теоретичні питання та виконане, або неповністю виконане практичне завдання.
2. Достатня відповідь на теоретичні запитання з деякими неточностями та виконане практичне завдання.
3. Поверхова відповідь на теоретичне запитання та виконане практичне завдання.

- «незараховано», якщо у студента:

1. Правильна але неповна відповідь на теоретичне запитання, невиконане практичне завдання.
2. Поверхова відповідь на теоретичне запитання та виконане практичне завдання.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕФЕРАТИВНИХ РОБІТ СТУДЕНТІВ

А (відмінно) 90-100	Студент повністю розкрив тему реферату, аргументував її конкретними прикладами, положеннями, використав належний бібліографічний апарат, оформив роботу згідно вимог до такого типу робіт, вільно володіє фактичним матеріалом теми, дає вичерпні відповіді з даної теми.
В (добре) 82-89	Студент розкрив тему реферату, навів її доказову базу, є посилання на конкретні джерела, належне оформлення роботи, орієнтується в темі реферату і дає відповіді на поставлені з неї запитання.
С (добре) 74-81	Студент неповністю розкрив тему реферату, допустив неточності при формулюванні головних думок, оформленні роботи, наявні у рефераті стилістичні невідповідності.
Д (задовільно) 64-73	Якщо при розкритті теми реферату студент не на належному науковому рівні висловлює її тези, положення, допускає помилки змістового характеру, стилістичні невідповідності, належним чином не оформлена робота.
Е (задовільно) 60-61	Студент безсистемно і неглибоко розкрив тему реферату, наявна в ньому алогічність, стилістичні, граматичні помилки, має проблеми з аргументацією тез та основних положень роботи, допустив неохайність в оформленні роботи.
FX (незадовільно) 35-59	Студент частково виконав реферат, не може аргументувати його основних положень, допускає помилки змістового характеру.
F (незадовільно) 1-34	Якщо студент не написав реферат.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ УСНИХ ДОПОВІДЕЙ

При оцінюванні відповіді студента потрібно враховувати:

- 1) повноту і правильність відповіді;
- 2) ступінь усвідомленості, розуміння вивченого матеріалу;
- 3) мовленнєве оформлення відповіді.

Відповідь студента має бути зв'язним, логічно послідовним повідомленням на певну тему; слід виявляти його вміння застосовувати визначення, правила у конкретних випадках.

A (відмінно) 90-100	Студент виявляє неординарні творчі здібності, має системні, дієві знання, вміє ставити, розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї
B (добре) 82-89	Студент засвідчує високий рівень осмислення вивченого матеріалу, будучи спроможним логічно й докладно, вибірково стисло, близько до тексту чи своїми словами передавати його зміст. Спроможний вільно висловлювати власні думки, контролювати й удосконалювати власне мовлення. Діалогічне мовлення змістовне, характеризується невимушеністю, відповідністю етикетним нормам.
C (добре) 74-81	Студент може не лише логічно і повно викладати вивчений матеріал, а й виявляє елементарні вміння аналізувати, робити узагальнення, переформулювати правила, змінювати логіку викладу певного повідомлення, оцінювати повідомлення інших студентів і власні висловлювання за визначеними викладачем критеріями. Проте, виконуючи зазначені дії, потребує постійної допомоги викладача. Мовлення позначене елементарним рівнем стилістичної культури, хоч і зустрічаються ще помилки різного характеру. Діалогічне мовлення долає репродуктивний рівень, у ньому з'являються елементи оцінних характеристик, узагальнень
D (задовільно) 64-73	Студент здатний досить зв'язно висловлюватись, добре (за критерієм повноти) відтворювати навчальний матеріал, наводити вивчені приклади, але не готовий ще виконувати навчальні завдання, що вимагають застосування трансформаційних умінь, внаслідок чого мовлення його ще стилістично недосконале. Діалогічне мовлення студента, що має репродуктивних характер, цілком задовільне, незважаючи на незначні огріхи
E (задовільно) 60-61	Студент досить добре, в тому числі й логічно, відтворює прочитане, вивчене (третину від загального обсягу), проте обґрунтувати висловлені думки не спроможний. Мовлення характеризується стереотипністю. Діалог відповідає за обсягом нормам, є змістовним, але містить факти невідповідності мовленнєвій ситуації, непоодинокі русизми, мовленнєві недоліки
FX (незадовільно) 35-59	Студент спроможний сприйняти і відтворити значну частину (менше половини) почутого, прочитаного чи побаченого матеріалу, допускаючи велику кількість фактичних, граматичних і мовленнєвих помилок. Бере участь в елементарному діалозі, допускаючи певну кількість помилок різного характеру
F (незадовільно) 1-34	Студент знає навчальний матеріал на рівні елементарного впізнання, але відтворити не може і зазначає окремі його елементи, чи в цілому однослівними висловлюваннями. Діалог він підтримувати не спроможний, відповідає на питання «так» чи «ні»

Рекомендована література

Основна:

1. Українська мова (за професійним спрямуванням): підручник / С.М. Луцак, Н.П. Литвиненко, О.Д. Турган та ін.; за ред. С.М. Луцак. – К.: ВСВ «Медицина», 2017. – 360 с.
2. Бас-Кононенко О.В. Українська мова. Теорія, завдання, тести : навч. посіб. / О.В. Бас-Кононенко, Л.П.Гнатюк. – К. : Знання, 2014. – 405 с.
3. Голод Р.Б. Українська мова (за професійним спрямуванням) : [навчальний посібник] / Р.Б. Голод, О.М. Мельничук, Л.І. Сілевич. – Івано-Франківськ : Видавництво ІФНМУ, 2013. – 212 с.

4. Загнітко А.П. Українське ділове мовлення : професійне і непрофесійне спілкування / А.П.Загнітко. – Донецьк ТОВ ВКФ «Бао», 2014 – 480 с.
5. Караман С.О. Українська мова за професійним спрямуванням : [навчальний посібник для ВНЗ] / С.О. Караман, О.А. Копусь, В.І. Тихоша. – К. : Літера ЛТД, 2013. – 544 с.
6. Козаченко Г.В. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. / Г.В.Козаченко. – К. : ВСВ «Медицина», 2013. – 336 с.
7. Микитюк О.Р. Сучасна українська мова : самобутність, система, норма : [навчальний посібник] / О.Р. Микитюк. – Львів. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. – 440 с.
8. Пономарів О.Д. Українське слово для всіх і кожного / О.Д. Пономарів. – К. : Либідь, 2013. – 360 с.
9. Світлична Є.І., Берестова А.А., Тележкіна О.О. Фахова мова фармацевта: Підручник / Є.І. Світлична, А.А. Берестова, О.О. Тележкіна. – Х.: Тім Пабліш Груп, 2012. – 260 с.
10. Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Українська мова за професійним спрямуванням : [навчальний посібник для підготовки до іспитів] / І.В. Тетарчук, Т.Є. Дяків. – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 186 с.
11. Турган О.Д., Сидоренко О.В. Лексичний аспект професійної мови медиків. Діловодство у медичних закладах. Основні вимоги до оформлення документації / О.Д.Турган, О.В.Сидоренко. – Запоріжжя: ЗДМУ, 2015. – 60 с.
12. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням : [підручник, за програмою МОН]. – 4-те видання / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. – К. : Алерта, 2014. – 696 с.
13. Шутак Л.Б. Культура професійного спілкування: контрольні вправи і тестові завдання : [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів I – IV рівнів акредитації] / Л.Б. Шутак, А.В. Ткач, Г.В. Навчук. – Чернівці : Видавництво БДМУ, 2012. – 182 с.
14. Шутак Л.Б., Навчук Г.В. Культура усного спілкування медичного працівника : [навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації] / Л.Б. Шутак, Г.В. Навчук. – Чернівці : Видавництво БДМУ, 2014. – 177 с.

Допоміжна

1. Бабич Н.Д. Культура фахового мовлення : [навчальний посібник] / Н.Д. Бабич. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. – 496 с.
2. Галузинська Л.І. Українська мова (за професійним спрямуванням) : [навчальний посібник] / Л.І. Галузинська, Н.В. Науменко, В.О. Колосюк. – К. : Знання, 2008. – 430 с.
3. Золотухін Г.О. Фахова мова медика : [підручник] / Г.О. Золотухін, Н.П. Литвиненко, Н.В. Місник. – К. : Здоров'я, 2002. – 392 с.
4. Лісовий М.І. Культура професійного мовлення : [навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів] / М.І. Лісовий. – Вінниця : Нова книга, 2010. – 200 с.
5. Литвиненко Н.П., Місник Н.В. Українська медична термінологія у фаховій мові лікаря / Н.П. Литвиненко, Н.В. Місник. – К. : Книга плюс, 2001. – 176 с.
6. Мацюк З.О., Станкевич Н.І. Українська мова професійного спілкування : [навчальний посібник] / З.О. Мацюк, Н.І. Станкевич. – К. : Каравела, 2010. – 352 с.
7. Мацько Л.І. Стилїстика української мови : [підручник] / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько. – К. : Вища школа, 2005. – 462 с.
8. Мацько Л.І., Кравець Л.В. Культура української фахової мови : [навчальний посібник] / Л.І. Мацько, Л.В. Кравець. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 360 с.
9. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування : [навчальний посібник] / Я. Радевич-Винницький. – К. : Знання, 2006. – 291 с.
10. Семенов О.М. Культура наукової української мови : [навчальний посібник] / О.М. Семенов. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 216 с.
11. Стахів М. Український комунікативний етикет : [навчальний посібник] / М. Стахів. – К. : Знання, 2008. – 245 с.
12. Українське ділове мовлення : [підручник]. – 2-ге вид. / Є.І. Світлична, А.А. Берестова, А.Є. Приймко та ін. – Х. : Золоті сторінки, 2002. – 320 с.
13. Український правопис : [стереотип. вид.] / НАН України, Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні ; Інститут української мови. – К. : Наук. думка, 2004. – 240 с.
14. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологія сучасної української мови : [навчальний посібник] / В.Д. Ужченко, Д.В. Ужченко. – К. : Знання, 2007. – 494 с.

15. Чмут Т.К., Чайка Г.Л. Етика ділового спілкування : [навчальний посібник] / Т.К. Чмут, Г.Л. Чайка. – 3-тє вид., стереотип. – К. : Вікар, 2003. – 223 с.
16. Юкало В.Я. Культура мови / В.Я. Юкало. – Тернопіль : Укрмедкнига, 1999. – 77 с.

Словники

1. Бацевич Ф.С. Словник термінів міжкультурної комунікації / Ф.С. Бацевич. – К. : Довіра, 2007. – 207 с.
2. Білоноженко В.М. Словник фразеологізмів української мови / В.М. Білоноженко. – К. : Наук. думка, 2008. – 1104 с.
3. Бурячок А.А. Словник синонімів української мови : В 2 т. / А.А. Бурячок, Г.М. Гнатюк, С.І. Головащук. – К. : Наук. думка, 2006. – Т.1. – 1040 с. ; Т.2. – 960 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови : [з дод. і допов.] / В.Т. Бусел. – К. – Ірпінь : ВТФ Перун, 2005. – 1728 с.
5. Вусик О.С. Словник синонімів української мови : [понад 2500 синонімічних гнізд] / О.С. Вусик. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2013. – 576 с.
6. Годована М. Словник-довідник назв осіб за видом діяльності / М.П. Годована. – К. : Наук. думка, 2009. – 176 с.
7. Литвиненко Н.П., Місник Н.В. Тлумачний словник медичних термінів : [рос., латин. та укр. мовами] / Н.П. Литвиненко, Н.В. Місник. – К. – Ірпінь : ВТФ Перун, 2010. – 848 с.
8. Нечай С. Російсько-український медичний словник з іншомовними назвами / С. Нечай. – К. : УЛТК, Фонд ТТ, 2002. – 592 с.
9. Новий словник іншомовних слів : [близько 40000 сл. і словосполучень] / Л.І. Шевченко, О.І. Ніка, О.І. Хом'як, А.А. Дем'янюк. – К. : АРІЙ, 2008. – 672 с.
10. Орфографічний словник українських медичних термінів / Л.І. Петрух, І.М. Головка, О.Я. Томашевська. – Львів : Видавництво ЛМІ ім. Д. Галицького, 1993. – 473 с.
11. Полюга Л.М. Словник українських морфем : [понад 45 000] / Л.М. Полюга. – К. : Довіра, 2009. – 554 с.
11. Словник клінічних термінів : російською, латинською та латинською мовами / Н.П.Литвиненко, Н.В.Мисник – К. : Книга-плюс, 2014.
12. Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : Близько 60000 термінів. – К. : ВСВ «Медицина», 2015. – 968 с.
13. Чумак В.В. Український орфографічний словник : [близько 174 тис. слів] / В.В. Чумак, І.В. Шевченко, Л.Л. Шевченко, Г.М. Ярун; за ред. В.Г. Скляренка. – К. : Довіра, 2008. – 997 с.

Інформаційні ресурси

1. Українська мова за професійним спрямуванням: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів нефілологічного напрямку підготовки // www.kspu.edu/
2. Українська мова за професійним спрямуванням: Підручник // http://weddingbook.com/book_69
3. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням: Підручник // <http://applied-physics.pp.ua/archive/ukr/mova1.pdf>
4. Зубков М. Сучасне українське ділове мовлення// <http://www.ex.ua/11141811>
5. Правопис української мови // <http://www.pravopys.net/>

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Державна мова — мова професійного спілкування.
2. Мовне законодавство та мовна політика в Україні. Державна мова в Україні.
3. Комунікативне призначення мови в професійній сфері.
4. Професійна мовнокомунікативна компетенція.
5. Поняття національної та літературної мови. Найістотніші ознаки літературної мови.
6. Мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора.
7. Комунікативні ознаки культури мови. Типологія мовних норм.
8. Словники у професійному мовленні. Типи словників.
9. Соціопсихолінгвістичний аспект культури мови.
10. Мовний, мовленнєвий, спілкувальний етикет. Стандартні етикетні ситуації.
11. Парадигма мовних формул. Вибір мовних одиниць у мовленні.
12. Функціональні стилі української мови та сфера їх застосування. Основні ознаки функціональних стилів.
13. Професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового і розмовного стилів.
14. Текст як форма реалізації професійної діяльності.
15. Сутність спілкування. Спілкування і комунікація. Функції спілкування.
16. Види, типи і форми професійного спілкування. Основні закони спілкування.
17. Невербальні компоненти спілкування. Слухання і його роль у комунікації.
18. Гендерні аспекти спілкування. Стратегії мовленнєвого спілкування.
19. Поняття ділового спілкування. Стилi та моделі ділового спілкування.
20. Поняття комунікації, типи комунікацій, перешкоди та бар'єри комунікації.
21. Поняття про ораторську (риторичну) компетенцію.
22. Публічний виступ як важливий засіб комунікації переконання. Види публічного мовлення.
23. Мистецтво аргументації. Мовні засоби переконування.
24. Комунікативні вимоги до мовної поведінки під час публічного виступу. Техніка і тактика аргументування. Психологічні прийоми впливу на партнера.
25. Презентація як різновид публічного мовлення. Типи презентацій. Мовленнєві, стилістичні, композиційні і комунікативні принципи презентації.
26. Індивідуальні та колективні форми фахового спілкування. Функції та види бесід. Співбесіда з роботодавцем.
27. Етикет телефонної розмови.
28. Наради, збори, перемовини, дискусії як форми колективного обговорення.
29. Збори як форма прийняття колективного рішення. Нарада.
30. Дискусія. «Мозковий штурм» як евристична форма, що активізує креативний потенціал співрозмовників під час колективного обговорення проблеми. Технології проведення «мозкового штурму».
31. Класифікація документів.
32. Національний стандарт України. Склад реквізитів документів.
33. Вимоги до змісту та розташування реквізитів. Вимоги до бланків документів.
34. Оформлювання сторінки. Вимоги до тексту документа.
35. Документація з кадрово-контрактних питань.
36. Довідково-інформаційні документи.
37. Етикет службового листування.
38. Наукова комунікація як складова фахової діяльності.
39. Українська термінологія в професійному спілкуванні.
40. Історія і сучасні проблеми української термінології.

41. Термін та його ознаки. Термінологія як система. Загальнонаукова, міжгалузева і вузькоспеціальна термінологія.
42. Термінологія обраного фаху.
43. Кодифікація і стандартизація термінів.
44. Особливості наукового тексту і професійного наукового викладу думки. Жанри наукових досліджень.
45. Оформлювання результатів наукової діяльності.
46. План, тези, конспект як важливий засіб організації розумової праці.
47. Анотування й реферування наукових текстів.
48. Основні правила бібліографічного опису, оформлювання покликань.
49. Реферат як жанр академічного письма. Складові реферату.
50. Стаття як самостійний науковий твір. Вимоги до наукової статті.
51. Основні вимоги до виконання та оформлювання курсової, бакалаврської, дипломної, магістерської робіт. Рецензія, відгук.
52. Науковий етикет.

ГЛОСАРІЙ

«Українська мова за професійним спілкуванням»

А

АВТОКОМУНІКАЦІЯ – мовлення, спрямоване на самого адресанта як внутрішній монолог мовця із самим собою. Дослідники називають авто комунікацію інтрасуб'єктною квазікомунікацією.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.10.

АДРЕСАНТ – один із комуні кантів; той, хто породжує висловлення, тобто мовець або автор тексту. У дискурсі відбувається розщеплення адресанта на реальну особистість того, хто породжує повідомлення; функцію адресанта (автора) як відображення в тексті його світогляду, оцінок, позицій і сприйняття такої функції реальним адресатом.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.14.

АДРЕСАНТНІСТЬ – представлена трансформацією в тексті світоглядних позицій. Ціннісних орієнтацій, емоцій і т. ін. реального автора у вигляді автора-функції, що інтерпретується реальним читачем як фігура адресанта.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.15.

АДРЕСАТ – один із комуні кантів, на якого спрямована й розрахована мовленнєва дія того, хто породжує висловлення, тобто співрозмовник або читач, реципієнт повідомлення. Залежно від способу адресованості реальний адресант може бути конкретним, груповим або масовим за умови адресованості будь-кому.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.15-16.

АКСІАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ – різновид вербальної комунікації за способом адресованості; характеризується адресованістю конкретній особі чи особам, персональна комунікація. Протиставлена ретіальній комунікації – над персональній, масовій, розрахованій на будь-кого адресата.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.19.

АКТИВНА ДВОМОВНІСТЬ – 1. Ознака індивіда, яка полягає у вільному володінні ним двома мовами. 2. практика індивідуального або колективного використання двох мов у рамках однієї державної або соціальної спільноти у відповідних комунікативних сферах.

Українська мова. Енциклопедія. – К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 2004. – С.131.

АНОТАЦІЯ – резюме, коротка характеристика друкованої праці (книги, статті). Звичайно містить оцінку змісту, оформлення і рекомендації щодо її використання.

Основне призначення анотації – інформувати читачів про існування праці певного змісту й характеру. В анотації обов'язкові такі компоненти: тема першоджерела, визначення його мети і призначення, кола читачів, інструкції по використанню тощо.

Складання анотації – одна із вправ з розвитку зв'язного мовлення учнів, вид реферативної роботи. Близький до стислого переказу.

Під час створення анотації необхідно визначити, кому вона адресована, яка її мета, в якій ситуації вона буде сприйматися, які мовні засоби можна використати.

Любинець Л.П. Ділові папери. – К., 1999.; Пентиліук М.І. Культура мови і стилістика. – К., 1994.; Коваль А.П. Культура ділового мовлення. – К., 1982.

АРГО (фр. argot — жаргон) — особлива мова вузької професійної чи соціальної групи, штучно створювана з метою мовного відокремлення; відзначається головним чином наявністю слів, незрозумілих стороннім. Місце побутування арго — замкнені, порівняно невеликі групи мовців (переважно декласованих груп). Наприклад: арго злодіїв, жебраків, рекетирів.

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С.10.

АРГУМЕНТАЦІЯ – сукупність аргументів, які наводяться з метою доказу. У навчальній діяльності аргументація – один із активних методів стимуляції інтересу до навчання (пізнавальна гра, дискусія початкова, створення емоційно-моральних ситуацій та ін.). це один з основних педагогічних методів теорії проблемного навчання та теорії інтенсифікації педагогічного процесу.

Плинер Я.Г., Бухвалов В.А. Педагогическая экспертиза школы. – М., 2000.; Васьков Ю.В. Педагогічні теорії. Технології, досвід. – Х., 2000.

Б

БАГАТОЗНАЧНІСТЬ СЛОВА — наявність в одного слова двох чи кількох пов'язаних між собою значень, що виникли у процесі розвитку первинного значення. Розвиток багатозначності відбувається на основі схожості, суміжності, функціональної близькості. Кожне із значень полісемантичного слова реалізується у певних словосполученнях. Наприклад, з різними значеннями виступає слово білий у таких словосполученнях: білий сніг, білий вірш, білий танець, біла ворона, білі ночі. Між значеннями багатозначного слова існує семантичний зв'язок, що є підставою вважати їх значеннями одного й того ж слова і відрізнити від омонімів, які не мають семантичної спільності.

БАГАТОМОВНІСТЬ – 1. Стан, коли люди спілкуються багатьма мовами або кількома мовами.

2. Схильність людини багато говорити.

Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і головн. ред. В.Т.Бусел. . – К.: Ірпін'я: ВТФ „Перун”, 2004. – С.32.

БІЛІНГВІЗМ (ДВОМОВНІСТЬ) – володіння і поперемінне користування тією самою особою або колективом двома різними мовами або різними діалектами тієї самої мови.

Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і головн. Ред. В.Т.Бусел. – К.: Ірпін'я: ВТФ „Перун”, 2004. – 1440с.

В

ВАРІАНТ (від лат. varians, variantis — змінний) — реалізація (форма репрезентації) абстрактної мовної одиниці. У вузькому значенні за варіантні вважаються недиференційовані рівноцінні мовні засоби. У ширшому значенні варіантними є пари і трійки засобів, один із яких несе додаткову інформацію чи смисловий відтінок, стилістичне навантаження. Див. варіантність літературної норми.

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С.12.

ВЕРБАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ – цілеспрямована лінгвопсихоментальна діяльність адресанта й адресата у процесі інформаційного обміну та впливу на співрозмовника за допомогою знаків природної мови. Інформаційний обмін передбачає передачу різних змістів: денотативного, конотативного, прагматичного, естетичного і т. ін. - і спонукає до певної «відповідної» дії. Вплив адресата має на меті коригування його актуальної поведінки, зміну структур і сценаріїв свідомості, психологічних станів, оцінок тощо.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.58.

ВЕРБАЛЬНЕ СПІЛКУВАННЯ – обмін інформацією за допомогою мовних засобів.

ВЗАЄМОВПЛИВ МОВ – обопільна дія двох або кількох явищ, яка спричиняє в кожному з них певні зміни, ґрунтуються на взаємодії.

Літературознавчий словник-довідник. – К.: ВЦ „Академія”. 1997. – С.115.

ВЗАЄМОДІЯ МОВ – взаємодія двох чи більше мов, що здійснюють вплив на структуру і словник одного чи багатьох з них. Соціальні умови взаємодії мов визначаються необхідністю спілкування між представниками різних етнічних і мовних груп, які вступають між собою в інтенсивні політичні, економічні та ін. зв'язки.

Лингвистический энциклопедический словарь/ Гл. ред. В.Н. Ярцева, - М.: Сов. энциклопедия, 1990. – С. 237.

ВИСЛОВЛЕННЯ – одиниця мовлення; конкретна реалізація в ситуації мовлення речення як інваріанта згідно з дихотомією мови й мовлення, емічного й етичного рівнів у дескриптивній і структурній лінгвістиці.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.62.

ВИСЛОВЛЮВАННЯ – акт комунікації, що характеризується розумовою цілісністю й може сприйматися читачем або слухачем. Виділяють висловлювання розгорнуті та згорнуті, еліптичні, ситуативні. Робота над висловлюваннями у школі проводиться у всіх класах у формі складання речення, відповіді на питання вчителя, розгорнутої відповіді з теми уроку, доповіді, твору тощо.

Пентилюк М.І. Культура мови та стилістика. – К., 1994.

ВИСТУП – усне монологічне висловлювання (виголошення промови, заяви, інформації тощо). Виділяють такі види виступів: критичні (на класних годинах); дискусійні (на диспутах, дискусіях); агітаційні (на запрошення взяти участь у змаганнях, заходах); репродуктивні (усні відповіді на уроці); вітальні (на урочистих зборах); підготовлені й імпровізовані.

Чинною програмою пропонується впровадження виступів на зборах, семінарах (підготовлені і заздалегідь не підготовлені), під час дискусій.

Готуючи виступ, слід дбати про актуальність його тематики, оригінальність, емоційність, виразність.

Словник-довідник української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. Авторів за ред. М.Пентилюк. – К.: Ленвіт. 2003. – С.29.

ВЛАСНЕ УКРАЇНСЬКА ЛЕКСИКА - слова, поширені тільки в українській мові. Наприклад: слова, що означають місцевість (*вибалок, гай, оболонь*); час(*щодня, щогодини*); суспільні явища, явища природи (*глитай, повітря*); страви(*вареники, галушки, паляниця*); назви птиці, тварин (*курка, лоша, качка, каченя, курча, цуценя*); назви ознак, якостей, процесів, засобів праці тощо (*коханий, чарівний, гартувати, яскравий, ласощі, пустоці, рога*ч). Ці слова можуть бути різної давності, але закріпилися лише в українській мові у період її формування та розвитку і виражають специфіку української мови, саме те, чим вона відрізняється в лексиці від інших східнослов'янських мов.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.70.

ВОЛОДІННЯ МОВОЮ - вміння виражати заданий зміст різними способами; розрізняти зовнішньо схожі, але різні за значенням висловлювання і знаходити спільне значення у зовнішньо різних висловлюваннях; відрізняти правильні мовні структури від неправильних; вибрати з усіх можливих мовних засобів такий, який найбільшою мірою відповідає соціальним, територіальним

та іншим особливостям ситуації спілкування і з найбільшою повнотою виражає особистісні характеристики її учасників.

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С.14.

ВУЛЬГАРИЗМИ (від лат. vulgaris — простий, звичайний) - грубі чи лайливі слова або вирази вульгарного стилістичного прошарку, неприйнятні у літературній мові.

Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і головн. ред. В.Т.Бусел. – К.: Ірпінськ: ВТФ „Перун”, 2005. – 1728с.

Г

ГРАМАТИЧНА КАТЕГОРІЯ – система протиставлених одна одній однорідних граматичних величин (граматичних форм із однорідними значеннями).

Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. – К., 2002.

ГРАМАТИЧНІ НОРМИ – поділяються на морфологічні (правильне вживання морфем) і синтаксичні (усталені зразки побудови словосполучень, речень).

Шевчук С.В. Українське ділове мовлення: Навч. посібник. – К.: Літера, 2000. – С.6.

Д

ДВОМОВНІСТЬ – БІЛІНГВІЗМ – 1. Практика індивідуального або колективного використання двох мов у рамках однієї державної або соціальної спільноти у відповідних комунікативних сферах. 2. Користування двома мовами як рівноцінними. Двомовність існує масова (двомовне населення) та індивідуальна. Найчастіше стан двомовності утворюється у прикордонних областях або як результат певної історичної ситуації. Наприклад, на Україні – українська та польська, українська та російська, українська та білоруська.

Двомовність стала своєрідним підґрунтям для укладання перекладних словників.

Словник-довідник української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. Авторів за ред. М.Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С.37.; Українська мова. Енциклопедія ім. М.П.Бажана. – 2004. - С.131.

ДЕРЖАВНА МОВА – закріплена традицією або законодавством мова, вживання якої обов'язкове в державних установах, адміністративних органах та організаціях, на підприємствах, у закладах освіти, культури, науки, у сфері зв'язку та інформатики. Державною мовою буває переважно мова корінного населення країни. Одним із найвищих виявів самоутвердження нації є державний статус її мови, який законодавчо забезпечує її вживання в усіх сферах суспільного життя. Закон УРСР „Про мови в українській РСР” (1989р.) визначив українську мову як державну. Остаточно статус державності української мови гарантований Конституцією України (1996р.), де, зокрема, зафіксовано: „Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування у всіх сферах суспільного життя на всій території України” (стаття 10).

Словник-довідник української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. Авторів за ред. М.Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С.38.

ДИГЛОСІЯ – 1) різновид мовного стану особистості, коли вона володіє двома чи більше формами існування певної мови. 2) ситуація функціонування двох стилістично й функціонально розподілених мовних кодів, які можуть сприйматися як одна мова.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.118.

ДИСКУСІЯ - усна (або писемна) форма організації мовлення. у процесі якої розглядаються протилежні точки зору; комунікативна взаємодія групи учнів, що організовується для обміну думками. обговорення спірного питання.

Залежно від форми проведення навчальні Д. поділяються на очні і заочні; рівноправні і нерівноправні; групові та індивідуальні.

Мета Д. визначається учителем: привести учасників Д. до згоди, висловити різні точки зору на питання, дати учням можливість усвідомити глибину й складність питання, що розглядається.

За допомогою Д. засвоюються знання, формуються уміння (аналізувати, формулювати і відстоювати свою точку зору та ін.), накопичується мовленнєвий досвід учнів.

Форми навчання в школі: Кн. для вчителя / Ю.І.Мальований, В.Є.Римаренко, Л.П.Вороніна та ін.; За ред. Ю.І.Мальованого. - К., 1992.

ДИСПУТ - форма організації попередньо підготовленого публічного обговорення складного суперечливого питання (про переглянутий кінофільм, виставу тощо), у ході якої наявні різні (іноді протилежні) погляди.

Д. називають форму навчання (урок), що будується на основі заздалегідь підготовленої дискусії й передбачає обговорення складного питання. Як правило, Д. проводяться в старших класах.

Мета Д. - надати учням можливість колективно пройти шляхом пошуку істини.

У підготовці й проведенні Д. виділяють етапи: **підготовчий**, на якому визначається предмет диспуту, ставиться мета, актуалізуються потрібні опорні знання учнів, створюється відповідний психологічний мікроклімат; **основний** - проведення Д.; **підсумковий**, у ході якого вчитель підсумовує й аналізує все висловлене в ході диспуту.

Залежно від дидактичної мети й характеру обговорення Д. розподілено на такі **типи**: Д.- роздуми, Д.- доведення, Д.- узагальнення, Д.-імітація.

Томан Іржі. Мистецтво говорити. - К., 1989. Форми навчання в школі: Кн. для вчителя / За ред. Ю.І.Мальованого. - К., 1992.

ДІАЛЕКТ (від гр. *dialektos* — розмова, говір, наріччя) - різновид загальнонародної мови, яким розмовляє частина нації, пов'язана територіальною спільністю. Діалект, або наріччя, об'єднує групу говорів, пов'язаних між собою рядом спільних ознак, невластивих іншим говорам. Українська загальнонародна мова має три такі наріччя: північне, південно-західне й південно-східне.

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. - Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. - С.17.

ДІАЛЕКТИЗМ – слово або сполука. Які не належать до літературної унормованої мови, а до регіональних діалектів цієї мови.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. - Полтава: Довкілля – К., 2006. - С.126.

ДІАЛОГ – форма мовлення; ситуаційно зумовлене спілкування двох або кількох осіб. комунікативні ролі яких інверсуються (мовець стає адресантом, а адресат перетворюється на мовця, адресатом якого є перший мовець), за умови визнання учасниками спілкування спільної мети й напрямку комунікації.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. - Полтава: Довкілля – К., 2006. - С.128.

ДІЄВІСТЬ МОВИ — комунікативна якість такої мови, що спонукає адресата до зміни поведінки — зовнішньої (вчинків, дій) чи внутрішньої (думок, поглядів, настроїв).

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. - Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. - С.17.

ДІЛОВЕ МОВЛЕННЯ – мовлення, усне й писемне, що обслуговує та регулює професійні стосунки. Учні знайомляться з призначенням, сферою вживання, формою ділових паперів. За умови систематичної роботи школярі оволодівають офіційно-діловим стилем.

Словник-довідник української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. Авторів за ред. М.Пентилюк. - К.: Ленвіт. 2003. - С.45.

ДІЛОВЕ РОЗМОВНЕ МОВЛЕННЯ – мовлення, яке побутує у щоденному діловому житті кожної людини (напр.: документ, заява, доручення, секретар).

Українська мова. Енциклопедія. - К.: Видавництво „Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана”, 2004. - С.158.

Е

ЕМФАТИЧНИЙ НАГОЛОС - (від гр. *emphatikos* - почуттєво-виразний) - наголос, за допомогою якого підсилюється емоційний бік слова, виражається афективний стан мовця. Емфатичний наголос здебільшого реалізується подовженням звуків у слові або підкресленою вимовою кожного його складу, Наприклад:

— *Ма-амо!* —

жальбно скрикує Гринь.

(В.Виниченко)

— *Ми не ра - би!*

Клас гудів фубо, незграбно.

(М. Хвильовий)

ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИЙ РІВЕНЬ ВОЛОДІННЯ МОВОЮ - (від гр. *encyclopedeia* — коло знань) — рівень володіння мовою, що вимагає володіння не тільки самим словом, але й тими реаліями, які стоять за словом, і зв'язками між цими реаліями.

ЕТНІЧНА МОВА — це та мова, якою говорить певний етнос.

Нельга О.В. Теорія етносу. Курс лекцій: Навчальний посібник. — К.: Тандем, 1997. — С.16.

ЕФЕКТИВНІСТЬ КОМУНІКАЦІЇ — комунікативний параметр, що визначає досягнення комунікативного співробітництва (кооперації) між адресантом й адресатом і спрямований на такий спосіб організації концептуальної структури тексту, який сприяє розумінню тексту з мінімальними зусиллями для читача.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. — Полтава: Довкілля — К., 2006. — С.152.

Є

ЄДИНИЙ МОВНИЙ РЕЖИМ у школі — система вимог до усного і писемного мовлення учнів і вчителів. Що полягає у дотриманні норм літературної мови. Спрямований на забезпечення у школі мовленнєвої культури. Відповідно до єдиного мовного режиму слід уникати змішування слів і форм української та ін. мов, зокрема російської, запобігати лексичним, граматичним, орфографічним і пунктуаційним помилкам учнів і виправляти їх, грамотно оформляти плакати, стінні газети, оголошення, шкільну документацію, дотримуватися прийнятого порядку ведення зошитів і різних записів з усіх предметів. Виконання вимог єдиного мовного режиму має бути предметом постійної уваги методичних об'єднань учителів та педагогічної ради школи.

Українська мова: Енциклопедія / Редкол. Русанівський В.М., Тараненко О.О., М.П.Зяблюк та ін.. — 2-ге вид., випр. і доп. — К.: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М.П.Бажана, 2004. — С.180.

Ж

ЖАРГОН (фр. *jargon*, від галло-романського *gargoneageone* — базікання) — розмовна мова певної вузької соціальної чи професійної групи людей, об'єднаних спільністю інтересів, занять, професійною діяльністю, соціальним станом; відрізняється від літературної мови специфічною лексикою і вимовою. Існує на основі певної мови. Наприклад, жаргон студентський. Див. жаргонізм.

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2000. — С.22.

З

ЗАЯВА — мовленнєвий жанр офіційно-ділового стилю констатуючо-клопотального характеру. Текст заяви містить такі обов'язкові складові: 1)адресат (офіційна особа, установа чи організація, до якого звертаються); 2)відомості про того, хто подає заяву; 3)назва документа; 4) зміст заяви; 5)підпис особи, яка подає заяву; 6)дата.

Словник-довідник української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. Авторів за ред. М.Пентиліук. — К.: Ленвіт. 2003. — С.56.

ЗБАЛАНСОВАНІСТЬ — 1. Доведення до правильного співвідношення взаємно зв'язаних частин, сторін чого-небудь, народжень і витрат чогось. 2. Повна узгодженість, правильне співвідношення чого-небудь з чим-небудь.

Великий тлумачний словник сучасної української мови. / Уклад. і головн. ред. В.Т.Бусел. — К.: Ірпінь: ВТСП „Перун”, 2004. — 1440с.

ЗВІТ — повідомлення про свою діяльність, виконання певної дорученої справи (усне або писемне), побудоване за певною схемою. Звіт — один із видів ділових паперів, документ, що фіксує результати певної роботи, дає змогу узагальнити, спрогнозувати подальшу діяльність, наприклад, звіт про педагогічну практику студента, звіт учителя про виконання навчального навантаження, роботу гуртка тощо.

Словник-довідник української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. Авторів за ред. М.Пентилюк. – К.: Ленвіт. 2003. – С.56.

І

ІНДИВІДУАЛЬНА ЕТНІЧНА САМОСВІДОМІСТЬ – здатність ідентифікувати себе з певним етносом, відокремлюючися водночас від усіх інших етносів, усвідомлювати своє етнічне „Я” як неповторне, унікальне явище.

Нельга О.В. Теорія етносу. Курс лекцій: Навчальний посібник. – К.: Тандем, 1997. – С.18.

ІНТЕРДІАЛЕКТ – міждіалектна переважно побутова форма існування мови, сформована на базі одного з групи близьких йому діалектів з їхніми можливими ознаками, що служить торговельним, військовим, культурним, судовим потребам змішаного складу населення певного регіону.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.185.

ІНТЕРЖАРГОН - сукупність жаргонізмів різних відкритих соціально-професійних груп, поширених в засобах масової комунікації або в художній літературі та претендує на статус загальнолітературної лексики. Інтержаргон характеризується стилістичною зниженістю, пейоративністю, може не містити вказівки на сферу вживання, служить для характеристики мовлення персонажів, створення гумористичного ефекту тощо. Є одним із джерел переходу жаргонізмів до літературної мови за умови позбавлення культурних, функціонально-стилістичних, оцінно-емоційних конотацій, можливо, зміни денотатного значення. Термін інтержаргон ототожнюють із соціолектом.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.185.

ІНТЕРЛІНГВІСТИКА – галузь мовознавства, що вивчає міжнародні, зокрема. І штучні мови як засіб спілкування народів світу.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.186.

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМ – слова або сполука, що існують у багатьох мовах з однаковим значенням, хоч оформлені згідно із закономірностями певних мов. До інтернаціоналізмів належать переважно терміни науки й техніки, економіки, літератури й мистецтва, суспільно-політичного життя тощо.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.188.

К

КЛІШЕ (фр. *cliche* — відбиток) — 1. Готовий зворот, що регулярно використовується у певних умовах і подібних контекстах згідно з комунікативними вимогами тієї чи іншої мовної сфери (насамперед у документах офіційно-ділового стилю). Мовні кліше полегшують процес спілкування, економлять зусилля і час як того, хто говорить (пише), так і того, хто слухає (читає). Наприклад: *укладання угоди, договірні сторони*. 2. Стандартні, усталені мовні звороти, повторюваність яких спричинена або позамовними чинниками або формою, жанром спілкування. Наприклад: *згідно з викладеним вище; закон прийнято в першому читанні*.

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С.28.

КОДИФІКАЦІЯ МОВИ – систематизація мовних явищ у словниках, довідниках з культури мови, що орієнтують мовців на взірцеву літературну мову, дотримання установлені мовної норми.

Енциклопедія з української мови. Ред. колегія – Мельничук О.С., Русанівський В.М. – К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 2004. – С.260.

КОЛЕКТИВНА ДВОМОВНІСТЬ — мовна ситуація в країні, при якій у її межах функціонують з різним ступенем поширення дві мови і яка відома удвох основних варіантах з різними проміжними випадками: 1) двомовність на рівні центральних органів країни з одномовним статусом її регіонів (наприклад, у Швейцарії, Бельгії); 2) двомовність на всій або значній

території країни, яка завжди є асиметричною і має тенденції до переходу як у диглосію, так і у подальшу одномовність (витіснення однієї з мов).

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С.

КОМУНІКАНТ – особистість, яка здійснює комунікативний акт передачі інформації або сприймає й інтерпретує її.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.232.

КОМУНІКАТ — текст, продукт мовної діяльності.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ – здатність мобілізувати різноманітні знання мови (мовну компетенцію), паравербальних засобів, ситуації, правил норм спілкування у відповідних контекстах чи ситуаціях. Комунікативна компетенція передбачає володіння не лише знаннями, а й уміннями й навичками побудови інтенційно-стратегічної програми комунікації, дотримання її і контролю за нею у процесі спілкування; орієнтації на співрозмовника, передбачення його реакції; вибору мовних і паравербальних засобів комунікації і їхнього декодування; подолання комунікативних перешкод, усунення комунікативних шумів, виходу із комунікативного цейтноту тощо. К.к. складається з мовленнєвої компетенції (уміння застосовувати знання мови на практиці, користуватися мовними одиницями), мовної компетенції (знання одиниць мови та правил їх поєднання), предметної компетенції (уміння на основі активного володіння загальною лексикою відтворювати в свідомості картину світу), прагматичної компетенції (здатність до здійснення мовленнєвої діяльності, зумовленої комунікативною метою, до вибору необхідних форм, типів мовлення, урахування функціонально-стильових різновидів мовлення).

Словник-довідник з української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. Авторів за ред. М.Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С.69.; Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.233.

КОМУНІКАТИВНА ЛІНГВІСТИКА – галузь мовознавства, спрямована на дослідження закономірностей, складників, чинників комунікативної діяльності, яка здійснюється на базі природної мови.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.234.

КОМУНІКАТИВНА ПОВЕДІНКА - сукупність правил і традицій вербального і невербального спілкування, що склалися в тому або іншому соціумі і реалізуються у процесі комунікації.

КОМУНІКАТИВНА СИТУАЦІЯ – ситуація мовлення, ситуативний контекст мовленнєвої взаємодії, що виникає в реальному житті або моделюється на уроці з певною дидактичною метою. Виділяють такі компоненти К.с.: учасники (адресат, адресант, аудиторія), предмет мовлення, обставини мовлення (місце, час, інші умови), способи здійснення спілкування (усне, письмове мовлення, умовні знаки тощо), код (мова, діалект, стиль), мовленнєвий жанр, подія, оцінка ефективності мовлення, мета.

Словник-довідник з української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. Авторів за ред. М.Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С.70.

КОМУНІКАЦІЯ (від лат. *comunicatio* — спілкуюсь з кимось) — спілкування, передача інформації, думок, почуттів, волевиявлень людини. Розрізняють міжособистісну, масову комунікацію - за типом відношень між учасниками; мовленнєва (письмова й усна) - за засобом; в) паралінгвістична (жести, міміка); г) речово-знакова (продукти виробництва, образотворчого мистецтва та ін.).

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С.//

КУЛЬТУРА МОВИ - наука, що вивчає функціонування мови в суспільстві з погляду її нормативності й передбачає правила користування літературною мовою: правила вимови, наголошення, слововживання, формотворення, побудови словосполучень і речень К.м. сприяє реальному втіленню в мовній практиці норм літературної мови. проведенню цілеспрямованої мовної політики. К.м. вивчає якості мовлення, забезпечує розвиток комунікативних умінь і навичок учнів, засвоєння таких якостей мовлення, як точність, логічність, чистота, виразність, образність та ін.

Пентиліук М.І. *Культура мови і стилістика*. - К.: Вежа, 1994.; Куньч З. *Риторичний словник*. - К.: Рідна мова, 1997.; *Українська мова. Енциклопедія*. - К., 2000.; *Словник-довідник з української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. Авторів за ред. М.Пентиліук*. - К.: Ленвіт. 2003. - С.77.

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ - дотримання літературних норм вимови, наголошення, слововживання, побудови словосполучень, речень, текстів; нормативність усної й писемної мови, що виражається в її правильності, точності, ясності, чистоті, логічності, доречності, виразності, а також у різноманітності граматичних конструкцій, багатстві словника, дотриманні в писемному мовленні орфографічних і пунктуаційних норм. Робота з К.м. супроводжує весь процес навчання мовну школі, що передбачено чий тими програмами.

Пентиліук М.І. *Культура мови і стилістика*. - К.: Вежа, 1994.; Куньч З. *Риторичний словник*. - К.: Рідна мова, 1997.; *Українська мова. Енциклопедія*. - К., 2000.; *Словник-довідник з української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. Авторів за ред. М.Пентиліук*. - К.: Ленвіт. 2003. - С.77.

Л

ЛЕКСИКО-ФРАЗЕОЛОГІЧНІ НОРМИ – норми вживання слів і фразеологізмів у властивому їм значенні і норми сполучуваності слів і фразеологізмів з іншими словами в реченні.

Словник – довідник з культури української мови / Д.Гринчишин, А.Капелюшний, О.Сербенська, З.Терлак. - К.: Знання, 2004. - С.11.

ЛЕКСИЧНІ НОРМИ – узагальнене вживання словесних одиниць у відповідному значенні.

Єрмоленко С.Я., Бирик С.П., Тодор О.Г. *Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів*. - С.107.

ЛЕКСИЧНІ ПОМИЛКИ - помилки у слововживанні, у виборі слова: неточність вибору слова (помилки при доборі синонімів, у вживанні паронімів), вживання діалектних і розмовних слів у літературному мовленні, уживання слів різної стильової приналежності, повторення одних і тих же слів або спільнокореневих, неправильне вживання фразеологізмів та ін. Виділяють такі причини Л.п.: недосконале володіння літературною мовою, бідний лексичний запас, невміння користуватися словниками, нерозвиненість мовного чуття та ін.

Олійник І.С., Іваненко В.К. та ін. *Методика навчання української мови в середній школі*. - К., 1989.; Беляєв О.М., Мельничайко В.Я., Пентиліук М.І. та ін. *Методика вивчення української мови в школі*. - К., 1987.

ЛІТЕРАТУРНА МОВА — 1.Наддіалектна, унормована, відшліфована форма загальнонародної мови, яка характеризується поліфункціональністю, стилістичною диференціацією і тенденцією до регламентації. Літературна мова обслуговує основні сфери діяльності, культурні потреби народу. 2. Це найдосконаліша форма загальнонародної мови, яка відзначається високим ступенем нормативності і має розгалужену систему функціональних стилів.

Струганець Л.В. *Культура мови. Словник термінів*. - Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. - С.34.

М

МІКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ – різновид комунікації. протиставлений монокультурній комунікації, який характеризується приналежністю співрозмовників до різних культур.

Селіванова О. *Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія*. - Полтава: Довкілля – К., 2006. - С.348.

МІЖМОВНА ПОЛІСЕМІЯ – багатозначність, наявність кількох значень у мовній одиниці, характерне кільком мовам.

Літературознавчий словник-довідник / Р.П.Гром'як, Ю.І.Ковалів та ін. - К.: ВЦ „Академія”, 1997. - С.560. (Nota bene)

МІЖМОВНІ КОНТАКТИ – вплив української мови на інші, а також інших мов на українську. Сягають ще праслов'янської доби. Сприяють запозиченню слів з інших мов.

Українська мова. Енциклопедія.-К.: Українська енциклопедія ім. М.Бажана, 2004.-С.344.

МІЖОСОБИСТІСНЕ СПІЛКУВАННЯ – характерне для первинних груп, в яких всі члени підтримують між собою безпосередні контакти і спілкуються один з одним.

Загальна психологія: Підручник для студентів вищих навч. закладів / С.Д.Максименко, В.О.Зайчук та ін.; За заг. ред. акад. С.Д. Максименка. – К.: Форум, 2000. – С.144.

МОВА — 1.Система знаків із закодованими у ній результатами пізнання людиною дійсності (система правил), система специфічних національних особливостей, характеристик. Мова є найважливішим засобом спілкування людей, одним із компонентів духовної культури суспільства, продуктом соціального розвитку. Мова абстрактна, потенціальна, відтворювана. Вона нерозривно пов'язана з мисленням і служить не тільки засобом вираження думок, а і знаряддям думки, засобом формування і оформлення думки. Без мови неможливе існування суспільства. Існування мови виявляється у її функціонуванні в мовленні. Див.мовлення.

2.Складне суспільне явище, в якому розрізняють такі ознаки: а) найважливіший засіб людського спілкування та об'єднання людей у спільноту; б) засіб само ідентифікації й вираження ментальності нації; в) засіб формування й розвитку думки, здійснення пізнавальної діяльності.

Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С.Я.Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001; Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С.37.

МОВА І СУСПІЛЬСТВО – одна із центральних проблем сучасної лінгвістики, пов'язана з дослідженням суспільного характеру появи, розвитку і функціонування мови, природи її зв'язків з суспільством, її соціальної диференціації відповідно до розподілу суспільства на класи і спільноти, соціальних відмінностей у використанні мови, функціональної різноманітності мови у зв'язку з різноманітними сферами її використання, взаємовідношення мов у багатомовних суспільствах, умов набуття однієї з мов функцій засобу міжнаціонального спілкування, форми свідомого впливу суспільств на мову.

Лингвистический энциклопедический словарь /Гл. ред. В.Н.Ярцева.— М.:Советская энциклопедия, 1990.— С.607.

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНЦІЯ – складова комунікативної компетенції; діяльність людини, спрямована на розуміння або створення тексту (усного чи писемного), що здійснюється в процесі мовленнєвої діяльності.

Словник-довідник з української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. авторів за ред. М.Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С.83.

МОВЛЕННЄВА СИТУАЦІЯ – сукупність поза лінгвістичних чинників, що зумовлює потребу у висловлюванні. М.с. може створюватися штучно на уроці з метою розвитку комунікативних умінь і навичок.

М.с. забезпечує мотивацію навчання української мови, стимулює мовленнєву активність учнів.

Словник-довідник з української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. авторів за ред. М.Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С.83.

МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ – мікросистема національно-специфічних стереотипних стійких формул спілкування, прийнятих суспільством для встановлення контакту співрозмовників, дотримання або ж припинення спілкування.

М.е орієнтує на ті правила мовлення, за якими досягається ефективне спілкування.

Правила М.е. залежить від конкретних ситуацій, до яких відносять знайомство, вітання, прощання, вибачення, прохання, поздоровлення, запрошення, пропозицію, пораду, згоду, відмову, співчуття, комплімент, схвалення.

Кожна ситуація вимагає використання характерних для неї мовних засобів. Наприклад, згоду висловлюємо за допомогою формул: *Будь-ласка! З радістю! (із задоволенням).* Відмову – *на жаль, не можу.*

Для мовленнєвого етикету важливими є й певні заборони: голосно говорити, надміру жестикулювати, штовхати співрозмовника, смикати за одяг, плескати по плечу, нашіптувати щось одному в присутності кількох співбесідників, нагадувати людині про її вік, фізичні вади; говорити суржилом, виражати своє ставлення до чогось вигуками ага, угу, ой та ін., вживати слова до

дідька, біс і под., повторювати слова жаж, страх, Боже, називати конкретну людину займенниками (він, вона).

Найголовніші вимоги М.е.- ввічливість, уважність, чемність, стриманість співрозмовників – людина засвоює з дитинства й користується ними протягом усього життя. Це має бути нормою поведінки кожного.

Словник-довідник з української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. авторів за ред. М.Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С.84.

МОВЛЕННЄВИЙ ЖАНР – одиниця мовлення як системно організованої репрезентації мови, дискурсивний інваріант, зразок ідеальної природи, що характеризується певним тематичним змістом, композиційною структурою, відбором фонетичних, лексико-фразеологічних, граматичних, стилістичних засобів й інтенційно-прагматичними особливостями.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.356.

МОВЛЕННЄВІ ПОМИЛКИ – невмісні відхилення мовлення від норм мовної системи й узусу сфери спілкування, стилістичних норм, не викликані зміненими станами свідомості, патологією.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.359.

МОВЛЕННЯ – процес реалізації мовної діяльності, єдиний об'єктивний прояв мови.

Українська мова. Енциклопедія.-К.: Українська енциклопедія ім. М.Бажана, 2004.-С.356.

МОВНА КОМПЕТЕНЦІЯ – здатність ідеального мовця володіти абстрактною системою мовних правил. К. протиставляється мовленнєвому виконанню (performanse).

МОВНА НОРМА – це той словесний варіант у сфері мови, зловживання, який закріплений практикою і рекомендований до вжитку як обов'язковий. М.н. виконує роль своєрідного „мовного фільтра” і визначає, що правильно, а що неправильно, рекомендує одні мовні засоби й відкидає інші.

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С.43.

МОВНА ПОЛІТИКА — 1. Система заходів свідомого впливу держави на соціальний статус мови як засобу комунікації, на функціонування мови в усіх сферах життєдіяльності соціуму. Правова держава повинна гарантувати всіма юридичними, соціально-економічними, культурними, освітніми нормами розвиток національної мови й культури. 2. Заходи держави щодо розв'язань питань розвитку мови у соціумі, країні. Особливої ваги набуває мовна політика в найтехнічніших державах у зв'язку з освітою, створенням інформаційного простору, який забезпечує національну цілісність і безпеку держави. До мовної політики належать питання мовного планування, актуальні для країн, що тривалий час перебували у складі імперій і в яких культивувалася як соціально престижна мова метрології. Оцінка рівня розвитку мови і її здатності обслуговувати всі сфери життя соціуму, виступати важливим складником розвитку національної культури, освіти залежить від здійснюваної в державі мовної політики. Вона визначає також діяльність у галузі культури мови.

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С.38; Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С.Я.Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – 90 с.

МОВНА СИТУАЦІЯ – ситуація взаємодії різних мов чи різних форм існування однієї мови і певній державі чи регіоні з огляду на їхню функціональну специфіку й ареал поширення.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.371.

Н

НАРІЧЧЯ - найбільша одиниця територіальної диференціації діалектної мови, що є сукупністю близьких за певними рисами говірок, об'єднаних у говори (діалекти).

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.407.

НАУКОВИЙ СТИЛЬ – функціональний різновид літературної мови, що використовується з пізнавально-інформативною метою в галузі науки та освіти.

Українська мова. Енциклопедія.-К.: Українська енциклопедія ім. М.Бажана, 2004.-С. 403.

НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ – сукупність поглядів, знань, оцінок, ідеалів, які відображають специфічний зміст, рівень і особливості уявлень членів національно-етнічної спільноти про минуле, сучасне і майбутнє свого розвитку, про місце і призначення серед інших спільнот, а також характер взаємовідносин з ними.

Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В.П.Горбатенко; за ред. Ю.С.Шемиученка, Д.Бабкіна, В.П.Горбатенка. – 2-ге вид. доповнене і перероблене. – К.: Генеза, 2004. – С.390.

НАЦІОНАЛЬНА УКРАЇНСЬКА МОВА – мова корінного населення України.

Українська мова. Енциклопедія. – К., 2004. – 824с.

НЕВЕРБАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ – цілеспрямований процес інформаційного обміну, знаковими системами якого можуть бути біологічно доцільні поведінкові сигнали тварин. Спрямовані на сумісну адаптацію до навколишнього середовища, парамови жестів і міміки, математична й комп'ютерна символіка, мистецтво, гра, телепатичний зв'язок і т. ін.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.412.

НЕВЕРБАЛЬНЕ СПІЛКУВАННЯ – обмін інформацією за допомогою несловесних засобів.

Словник-довідник української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. Авторів за ред. М.Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С.93.

НЕОФІЦІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ – спілкування невимушене, в якому важливо враховувати не стільки соціальну роль, скільки особистість співбесідника

Десяева Н.Л., Лебедева Т.А., Ассуирова Л.В. Культура речи педагога: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений.-М.: Издат. центр "Академия2, 2003.-С.10.

НОВА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА – сучасна українська літературна мова, що почала формуватися у кінці XVIII - першій половині XIX ст., коли літературна писемна практика звернулася до живого народно-розмовного джерела. Основоположник нової української літературної мови на народній основі – І.П.Котляревський.

Українська мова. Енциклопедія.-К.: Українська енциклопедія ім. М.Бажана, 2004.-С. 413.

НОРМАТИВНА МОВА – сукупність мовних засобів, що відповідають системі мови й сприймаються її носіями як зразок суспільного спілкування у певний період розвитку суспільства. Нормативна мова – головна категорія культури мов, а також важливе поняття загальної теорії мови.

Українська мова. Енциклопедія. – К.: Видавництво „Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана”, 2004. – С.240.

О

ОЗНАКИ КУЛЬТУРИ МОВИ – риси, властивості нормативного мовлення.

Словник-довідник з української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. Авторів за ред. М.Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С.94.

ОПИС – тип мовлення, що передбачає розкриття ознак предмета (постійних, однорідних). Перерахування ознак відбувається у різній послідовності залежно від мети висловлювання, композиційної структури, теми і плану тексту.

Виділяють науковий, художній, діловий опис. Структура опису однакова: оцінка, загальний вигляд, призначення.

Чинною програмою передбачено опис зовнішності, інтер'єру, пейзажу, картини, тварини.

Словник-довідник української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. Авторів за ред. М.Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С.95.

ОРАТОРСЬКА МОВА – різновид усної публічної мови, що використовується як форма живого спілкування промовця з колективним слухачем з метою впливу на нього і переконувannya. У

мовознавстві ораторська мова співвідноситься з такими поняттями, як “риторика”, “красномовство”, “слоквенція”, “ораторський стиль”.

Українська мова. Енциклопедія. - К.: Видавництво „Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана”, 2004. - С.441.

ОРАТОРСЬКЕ МИСТЕЦТВО (від лат. orator з ого — говорю) — майстерність виголошення усного слова, що ґрунтується на засвоєнні основних положень риторики, а також особистих якостей мовця. Див. жанри ораторського мистецтва.

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С.45.

ОРТОЛОГІЯ – (від гр. – правильний, слово, вчення) – розділ науки про культуру мови, який вивчає доцільність використання варіантних мовних засобів.

Українська мова. Енциклопедія. - К.: Видавництво „Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана”, 2004. - С.441

ОРФОГРАФІЧНІ НОРМИ – це система загальноприйнятих правил написання слів і їх значущих частин, правил написання слів окремо, разом чи через дефіс, правил уживання великої літери.

Словник – довідник з культури української мови / Д.Гринчишин, А.Капелюшний, О.Сербенська, З.Терлак. – К.: Знання, 2004. – С.11.

ОРФОЕПІЧНІ МОВНІ НОРМИ - усталені способи, зразки, вимови окремого звука, найрізноманітніших поєднань звуків, які характеризуються, пояснюються у формі мовноорфоепічних правил.

Дудик П.С. Стилістика української мови. Навчальний посібник. – К.: Вид.центр „Академія”, 2005. – С. 361.

ОФІЦІЙНА МОВА – мова, яка запроваджується, регулюється урядовими установами або службовими особами.

Великий тлумачний словник української мови. За редакцією С.П.Круть. – С.691.

ОФІЦІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ - (лат. officialis – урядовий, службовий), в якому кожний учасник намагається відповідати своїй соціальній ролі, підтримувати стриманий тон, дотримуватися всіх формальностей.

Десяева Н.Л., Лебедева Т.А., Ассуирова Л.В. Культура речи педагога: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений.-М.: Издат . центр "Академия2, 2003.- С.10.

П

ПАРАГРАФ - частина тексту, що становить певну цілість.

Короткий тлумачний словник української мови / Уклад. Д.Г.Гринчишин. Л.Я. Гумецька, В.Л.Карпова та ін. – К.: Рад. школа, 1978. – С.179.

ПЕРЕКЛАД – 1) цілеспрямована лінгвопсихоментальна діяльність особистості перекладача як рекреативної системи, що поєднує водному перетворювальному процесі дві фази: інтерпретацію оригінального тексту та породження на підставі цієї інтерпретації тексту-перекладу. Перша фаза передбачає рефлексивне розуміння перекладачем світу смислів адресанта оригінального тексту, його програми інтерпретації для читача оригіналу, ступеня цінності текстової інформації та співвіднесеності її з вихідною культурою й буттям. Друга фаза перекладу є зіставленням внутрішньо висловленої рефлексії перекладача з кодом іншої мови з урахуванням універсуму іншої культури й інтеріоризованого буття іншого етносу, що є підґрунтям для створення тексту.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.445.

ПИСЕМНЕ МОВЛЕННЯ – форма мовлення; вид мовленнєвої діяльності, що передбачає графічне оформлення інформації. П.м. заздалегідь підготовлене, розраховане на зорове сприйняття, здебільшого монологічне, не залежить від реакції адресата. Викладаючи власні думки на письмі, автор може повертатися до них, виправляти, перефразовувати, доповнювати. У школі розвиток П.м. реалізується через написання письмових робіт.

Словник-довідник з української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. Авторів за ред. М.Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С.99.

ПІДРУЧНИК – книга, в якій викладаються основи знань з навчального предмета на рівні сучасних досягнень науки й культури. Підручник повинен відповідати програмам і завданням певних навчальних закладів, віковим особливостям учнів. Підручник привчає дітей до самостійної роботи над книгою в класі та вдома, дає змогу закріпити набуті знання, забезпечує систематичне повторення матеріалу.

Олійник І.С. та ін. Методика викладання української мови в середній школі. – К., 1989.; Караман С.О. Методика навчання української мови і гімназії. – К., 2000.

ПЛАН – коротка програма на етапі підготовки до роботи. План може бути внутрішнім, усним чи письмовим, простим або складним. Пункти плану можуть мати форму питань, цитат. Навчання складати план починається зі складання плану готової розповіді, статті, далі – самостійно. Складений план може доповнюватися, перероблятися у процесі складання зв'язного висловлювання.

Білоусенко І.П. та ін. Учїться висловлюватися / І.П. Білоусенко, Ю.О.Арешенков, Г.М.Віняр та ін. – К., 1990.; Синиця І.О. Психологія усного мовлення учнів 4-8 класів. – К., 1974.

ПОЛІЛІНГВІЗМ – багатомовність як ознака мовної ситуації країни, регіону чи мовного стану індивіда. Тобто володіння особистістю або певною групою, представників етносу кількома мовами.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.468.

ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНО-МОВНА – спеціалізована мова, елементи якої запозичені з мови повсякденного ужитку, але певним чином переосмислені, включені в інші, непобутові контексти, і передбачають інший спосіб оперування ними.

Українська мова. Енциклопедія. – К.: Видавництво ім. М.П.Бажана. – 2004.

ПОЛІТИЧНА ЛІНГВІСТИКА – галузь мовознавства, спрямована на дослідження мовних засобів політичної сфери спілкування, політичної комунікації маніпулювання, взаємодії мови, ідеології та влади. Політична лінгвістика є міждисциплінарною галуззю, що інтегрує теоретичний потенціал теорії мовної комунікації, лінгвоконцептології, дискурсології, лінгвістики тексту, соціолінгвістики з доробком політології, філософії, риторики, наратології тощо.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.469.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА – складова частина навчальної програми певного курсу, у якій, посилаючись на чинні програми, державні документи про освіту, автори дають характеристику структури програми, визначають основні завдання вивчення курсу та подають методичні рекомендації щодо їх реалізації.

Словник-довідник з української лінгводидактики: Навчальний посібник. Кол. авторів за ред. М.І.Пентиліук. – К.: Ленвіт, 2003.- С. 104.

ПРАВИЛЬНІСТЬ МОВЛЕННЯ - повна відповідність мовлення нормам літературної мови, одна з основ мовленнєвої культури.

Дудик П.С. Стилістика української мови Навчальний посібник. – К.: Вид. центр „Академія”, 2005. – С. 362.

ПУНКТУАЦІЙНІ НОРМИ – це система загальноприйнятих правил уживання розділових знаків.

Словник – довідник з культури української мови / Д.Гринчишин, А.Капелюшиний, О.Сербенська, З.Терлак. – К.: Знання, 2004. – С.11.

Р

РЕЗЮМЕ (АНОТАЦІЯ) – короткий виклад змісту книги, статті, призначення якого проінформувати читачів про практичне використання роботи. Написання резюме – це один із видів вправ із розвитку зв'язного мовлення.

Словник-довідник української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. Авторів за ред. М.Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С.110.

РЕФЕРАТ – короткий виклад основних положень учення наукової праці, дослідження або змісту роботи. Реферат повинен дати уявлення про характер роботи, методик, проведення дослідження, його результатів. В основі реферату лежить процес реферування. Основні компоненти реферату:

заглавна частина (бібліографічний опис, прізвище автора, вихідні дані тексту, обсяг сторінок); реферативна частина (включає в себе основну інформацію джерела); довідковий апарат.

За видами інформації та способу викладу реферати поділяються на інформативні. Індикативні, аспектні, пофрагментні, авторські. Мова реферативного тексту характеризується загальними для наукового стилю рисами: ясністю, точністю, логічністю і доказовістю.

Білоусенко І.П. та ін. Учіться висловлюватися / І.П.Білоусенко, Ю.О.Арешенков, Г.М.Віняр та ін. – К., 1990.

РЕЦЕНЗІЯ – висловлювання, що містить в собі аналіз і критичну оцінку художнього або наукового твору, спектаклю, кінофільму і т.ін. Працюючи над складанням рецензії, учня вчать висловлювати свою суб'єктивну думку. У рецензії мають бути відзначені наявність в ній бібліографічного опису видання (текст повний чи скорочений). Звернення до конкретного твору. Аналіз і оцінка усіх його компонентів. Різновидами рецензії є анотація, коротка рецензія (відгук), реферативна. Проблемна, звичайна за газетна (журнальна) рецензія, рецензія-есе, рецензія-діалог, рецензія-фейлетон, рецензія-лист, авторецензія.

Биби́к С.П., Михно І.Л., Пустовіт Л.О. та ін. Універсальний довідник-практикум з ділових паперів. – К., 1997.; Коваль А.П. Культура ділового мовлення. – К., 1977.; Паламар Л.М., Кацавець Г.М. Мова ділових паперів. – К., 1996.; Дорофієва Н.І. Зарубіжна література. Словник-довідник. – Харків: Видавництво "Світ дитинства", 2000.

РИТОРИКА (гр. rhetorikē — ораторське мистецтво) — філологічна дисципліна, що вивчає способи побудови художньо виразної мови; наука красномовства, ораторське мистецтво. Її місце на стику цілого ряду дисциплін — філософії, логіки, психології, лінгвістики, етики, сценічної майстерності, літературознавства. Риторика інтегрує в собі змістові компоненти цих наук.

Словник-довідник з української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. Авторів за ред. М.Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С.111; Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С.56.

РІДНА МОВА — мова, яка природно засвоюється у ранньому дитинстві від батьків, що є носіями цієї мови, тобто через наслідування мови дорослих.

Словник-довідник з української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. авторів за ред. М.Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С.111; Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С.57.

С

СИНТАКСИЧНІ НОРМИ – норми побудови синтаксичних конструкцій – словосполучень і речень.

Словник – довідник з культури української мови / Д.Гринчишин, А.Капелюшний, О.Сербенська, З.Терлак. – К.: Знання, 2004. – С.11.

СКЛАДОВИЙ НАГОЛОС - див. **словесний наголос**.

СЛЕНГ (англ. slang— жаргон) — сукупність **жаргонізмів**, які складають шар розмовної лексики, що відбиває грубувато-фамільярне, інколи гумористичне ставлення до **об'єкта** мовлення і вживається переважно в умовах невимушеного спілкування. Наприклад, із молодіжного сленгу такі слова: *фуцан* (шанований молодий чоловік), *гуру* (знаюча людина), *крутилик* ("новий українець"), *брамкар* (охоронець, що стоїть на дверях, порт'є).

СЛОВЕСНИЙ НАГОЛОС — виділення одного складу слова за допомогою артикуляційних засобів, властивих даній мові, - м'язової напруженості мовного апарата, збільшення сили видиху, зростання тривалості. Склад і голосний у складі, на який падає наголос, називаються наголошеним й, а всі інші —не наголошеним й. Кожне самостійне слово має один наголос. Проте складні слова, особливо багатоскладові, можуть мати ще один, трохи ослаблений, наголос:*сільськогосподарський, крутоберегий*. У зв'язку з цим розрізняють наголос головний і побічний. В українській мові наголос вільний, різномісний, тобто він може падати на будь-який склад слова. Наприклад: *варта, сапа, перехід, перебігати, переохолоджений* тощо, У деяких інших мовах слова мають постійне місце наголосу. Так, у французькій мові наголос падає на останній склад, у чеській — на перший, у польській — на передостанній тощо. В українській мові

наголос рухомий, тобто при зміні слова він може змінювати своє місце: *бігти* — *вибігти*, *гарячий* — *гарячіший*, *хата* — *хати*, *відро* — *відра*.

Основною функцією словесного наголосу є фонетичне об'єднання звуків у слово. Наголос виконує також диференціюючу функцію: розмежовує як суто лексичне значення графемно тотожних слів (*обід* — *обід*, *плакати* — *плакати*), так і граматичне значення графемно тотожних слів (*пера-пера*, *води-водії*, *насіпати* - *насіпати*).

СЛОВНИК – упорядкований в алфавітному чи тематичному порядку список заголовних слів, лексикографічно опрацьованих. Словники бувають: *діалектний* – словник, в якому зібрано і лексикографічно опрацьовано слова певної говірки, групи говірок, діалекту; *етимологічний* – лексикографічна праця, в якій з'ясовується походження і первісне значення слова, реконструюється його найдавніша форма, визначається, чи слово споконвічно належить певній мові, чи запозичене, як воно утворилося, яка ознака покладена в основу мови тощо; *зворотний* – словник, у якому слова розташовані за алфавітом не початкових, а кінцевих літер слова, тобто в зворотному порядку; *історичний* – один із різновидів тлумачного словника, в якому пояснюються слова певної історичної доби за даними писемних пам'яток, наводяться ілюстрації; *ономастичний* – словник, у якому зібрано власні назви: антропоніми, топоніми, гідроніми тощо; *орфографічний* – словник, який подає правильне написання слів, їхніх граматичних форм, деяких словосполучень тощо; *орфоепічний* – словник, який є довідником правильної нормативної вимови і нормативного наголосу; *перекладний* – словник, у якому реєстрове слово в різних його значеннях перекладається відповідниками іншої мови; *словник антонімів* – словник, в якому наводяться антонімічні пари, показано залежність встановлення антонімічних зв'язків від контексту; *словник епітетів* – словник, у якому до реєстрових слів – іменників наводяться різноманітні означення прикметникового характеру; *словник іншомовних слів* – словник, у якому пояснюється значення іншомовного слова, що ввійшло до лексичного складу рідної мови і вказується, з якої мови слово походить; *словник мови письменника* – словник тлумачного типу, в якому подається все багатство лексики, наявної у творах письменника. У словнику мови письменника наводиться частота вживання слів і типові ілюстрації з творів; *словник омонімів* – словник, у якому за алфавітом подано омонімічні гнізда (групи з 3-4 слів), граматичні відомості, стилістичні примітки утворення та походження омонімів; *словник паронімів* – словника, у якому розкрито значення співзвучних слів, указано на відмінності семантики; *словник синонімів* – словник, у якому подано синонімічні ряди. Реєстровим словом виступає домінанта синонімічного ряду. Словник синонімів містить також короткі пояснення і позначки, що розкривають особливості додаткового значення слова, його стилістичне вживання, емоційне забарвлення, сполучуваності; *словник скорочень* – словник, у якому розшифровуються найбільш уживані аббревіатури, що використовуються в українській мові, подаються вимова й рід складноскорочених слів; *словник сполучуваності* – словник, у якому наводяться можливості поєднання слів певної семантики і граматичної форми у словосполученнях. У словниках сполучуваності реєстровим словом виступає опорне слово, що має форму іменника, прикметника, дієслова, прислівника; *словник топонімів* – словник, що містить географічні назви (назви країн, міст, морів тощо); *словотвірний словник* – словник, що подає слова в їх морфемному поділі і фіксує словотвірну будову слова; *термінологічний словник* – словник, що містить терміни певної галузі науки, мистецтва, виробництва тощо. Термінологічні словники можуть бути одномовними тлумачними, двомовними (багатомовними) перекладними або комбінованими – перекладними і тлумачними; *тлумачний словник* – словник, який пояснює, тлумачить значення слів, показує сфери їх використання, подає граматичні, акцентуаційні, правописні, стилістичні характеристики слів, фіксує стійкі словосполучення термінологічного і фразеологічного характеру з розкриттям їхніх значень. Тлумачний словник визначає лексичні норми літературної мови на певному етапі її розвитку.

Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С.Я.Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – С.161-166.

СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛЕКТ – відгалуження загальнонародної мови. Вживане в середовищі окремих соціальних, професійних вікових та інших груп населення. Характеризується специфічними особливостями у формуванні, доборі та використанні певної частини лексичних і фразеологічних засобів.

Українська мова: Енциклопедія. / Редкол. Русанівський В.М., Тараненко О.О. та ін. - К.:

„Українська енциклопедія”, 2004. – С.146.

СОЦІОЛЕКТ – соціально марковані лексеми та словосполучення певної суспільної групи (професійної, вікової та ін.) у межах національної мови.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.567.

СОЦІОЛІНГВІСТИКА (від лат. *societas* - суспільство і *linguistica*) - галузь мовознавства, яка вивчає загальні закономірності розвитку і функціонування мови у суспільстві, вплив соціальних чинників на мову і мови на суспільство. Актуальні завдання соціолінгвістики, які висувася сьогодні, віділити мовну ситуацію, яка склалася в Україні, розкрити реальні перспективи розвитку державної мови, узагальнити вітчизняний досвід регулювання мовних проблем, подбати про забезпечення мовно-культурних потреб українців та національних меншостей, що проживають на території держави.

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С.62.

СОЦІОЛОГІЯ МОВИ – (від лат. *societas* – суспільство і *logos*- вчення, слово) – галузь прикладного мовознавства, що займається дослідженням суспільних умов функціонування мови, зокрема, як суспільні чинники, зміни в культурі, соціальній структурі суспільства впливають на еволюцію мови.

Українська мова. Словник коротких лінгвістичних термінів. – С.169.

СПІЛКУВАННЯ (КОМУНІКАЦІЯ) – своєрідна форма зв'язку людей у процесі їхньої пізнавально-трудова діяльності, обмін інформацією, що здійснюється за допомогою різних засобів, насамперед мови, а також дорожніх знаків, світлових, кольорових, звукових сигналів, предметів-символів тощо. Засоби передачі інформації, тобто засоби спілкування поділяються на вербальні (словесні) та невербальні (несловесні). Невербальні засоби спілкування – це жести, міміка, рухи, погляд, поза, а також різні несловесні символи й знаки.

Словник-довідник з української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. Авторів за ред. М.Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С.119.

СТИЛІСТИЧНІ НОРМИ – норми вживання в тому чи іншому функціональному стилі властивих йому мовних засобів.

Словник – довідник з культури української мови / Д.Гринчишин, А.Капелюшний, О.Сербенська, З.Терлак. – К.: Знання, 2004. – С.11.

СУРЖИК — мовний покрив, мішанина двох мов. Суржик виник в українській мові у результаті тривалої русифікації, частого вживання русизмів. Інколи неможливо визначити, якою мовою (українською чи російською) послуговується людина. Наприклад: В кінці кінців, благодаря допомозі спонсорів, команда змогла прийняти участь у турнірі, хоча і потерпіла поразку. Типові помилки: в кінці кінців(нормативне: кінець кінцем), благодаря (нормативне: завдяки), прийняти участь(нормативне: брати (взяти) участь), стерпіти поразку (нормативне: зазнати поразки).

Словник-довідник з української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. Авторів за ред. М.Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С.120.; Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С.67.

СУЧАСНА УКРАЇНЬСЬКА МОВА – це державна мова України, унормована мова держави.

Сучасна українська літературна мова. – К., 2002. – С.11.

III

ТЕКСТ (від лат. *tekstum*— тканина, зв'язок, побудова) — повідомлення, яке складається з кількох (чи багатьох) речень і має певну змістову і структурну завершеність.

Словник-довідник з української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. Авторів за ред. М.Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С.123.; Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С.68.

ТЕРМІНИ (від лат. *terminus* - межа, кордон) — слова або словосполучення, що служать найменуванням спеціальних понять якої-небудь галузі знання - науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо. Однією з важливих ознак термінів є їх однозначність у тій системі

людських знань чи людської діяльності, в якій вони вживаються. Терміни позбавлені будь-якої образності, емоційно-експресивного забарвлення. Терміни можуть бути загальнонауковими: *гіпотеза, аналіз, функція* — і вузькоспеціальними: *фонема, афікс, омоніми* (лінгвістичні терміни), *оксид, хлорид, намі* (хімічні терміни), *склерозії, склеренхіма, поліембріонія* (біологічні терени). Терміни позначають як абстрактні поняття: *прогрес, діаліз, мутагени*, так і конкретні спеціальні предмети, речовини: *компресор, термістор, колаген*. За структурою терміни можуть бути як одним словом, так і словосполученням: *геометрична послідовність, електромагнітні хвилі, частини мови*. У художньому стилі терміни вживаються з стилістичною метою.

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С.68.

ТЕРМІНОЛОГІЗМИ – слово або словосполучення, що вживається для точного вираження поняття з якої-небудь галузі знання – науки, техніки, суспільно-політичного життя, мистецтва тощо.

Галич О., Назарець В., Васильєва Є. Теорія літератури: Підручник / За наук. ред. О.Галича. – К.: Либідь, 2001. – С. 204.

ТОЧНІСТЬ МОВИ — **комунікативна якість мови**; адекватність слова і позначуваного ним предмета, адекватність змісту мови і виражених у ній понять.

ТОЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ – знання й використання у мовленні точних слів, словосполучень, зафіксованих у спеціальних довідниках. Треба прагнути виражати думку адекватно предмету, що є важливою передумовою якісного, ефективного мовлення, дієвої комунікації. Негативне враження може викликати та ділова людина, яка байдужа до точного вживання термінів, багатозначних слів, паронімів. Це іноді призводить до зниження її інтелектуального, професійного авторитету, професійних втрат на вході-виході інформації.

Сагач Г. Ділова риторика: мистецтво риторичної комунікації. – К., 2003.

У

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА МОВА – засіб спілкування нації та засіб її само ідентифікації серед інших націй. Національна мова виступає закономірним суспільним утворенням, що відбиває розвиток етнічної мови – від мови роду, племені, народності до мови нації.

Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С.Я.Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – 90с.

Ф

ФІЛОЛОГІЯ – гуманітарна наука, що вивчає мову, уснопоетичну творчість (фольклор) і літературу. Ті, хто вивчає чи викладає ці предмети, називаються словесниками чи філологами.

Лесин В.М. Літературознавчі терміни: Довідник. – К.: Рад. школа, 1985. – С. 236.

ФОРМА ІСНУВАННЯ МОВИ – зрозумілий носіям мови різновид їх функціонування, що передбачає системну організацію й комунікативно-прагматичну орієнтацію, відповідні до потреб певної сфери спілкування чи застосування.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.639.

ФОРМИ МОВЛЕННЯ - усне і писемне мовлення, що співвідноситься між собою. Для форм мовлення характерні такі ознаки: змістовність, ясність, точність, логічна послідовність, переконливість, правильність і т. ін. у той же час вони мають свої особливості. Усне мовлення первинне за своїм походженням, а писемне – вторинне, усне мовлення відтворюється за допомогою звукової сторони мови, а писемне за допомогою графічних знаків тощо.

Мельничайко В.Я. Творчі роботи на уроках української мови. – К., 1984.; Синиця І.О. Психологія усного мовлення учнів 4-8 класів. – К., 1974.; Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / За ред. М.І.Пентиліук. – К., 2000.

ФОНЕТИЧНІ НОРМИ – це норми вимови голосних і приголосних звуків, а також норм наголошування слів.

Словник – довідник з культури української мови / Д.Гринчишин, А.Капелюшний, О.Сербенська, З.Терлак. – К.: Знання, 2004. – С.11.

ФУНКЦІЇ МОВИ - призначення мови у співіснування її носіїв, у суспільстві, житті, етносу, культури. *Апелятивна функція мови* – функція впливу на адресата. *Волюнтативна функція мови* – функція вираження волі мовця. *Емотивна функція мови* – функція вираження почуттів, емоцій, переживань тощо. Вона передає суб'єктивну оцінку мовця щодо відповідної ситуації. Її ще називають експресивною. *Когнітивна функція мови* – відбиває зв'язок мови з мисленням. Одна з важливих функцій мови. Її ще називають акумулятивною, оскільки мова виступає не тільки засобом пізнання дійсності, а й засобом нагромадження знань і передавання їх нащадкам. *Комунікативна функція мови* – функція спілкування, обміну інформацією. Це найважливіша функція мови. *Номінативна функція мови* – функція позначення (номінації) об'єктів дійсності, їхніх властивостей та відношень між ними. *Поетична функція мови* – функція, що пов'язана з емотивною функцією мови і полягає у використанні образних можливостей впливу мови для впливу на читача (слухача). *Фактична функція мови* – контактостановлювальна, яка привертає увагу слухача (читача), готує його до сприймання інформації. Функції, крім когнітивної, пов'язані з комунікативною. Реалізація названих функцій залежить від використання мови і різних сферах людської діяльності. Суспільні функції мови пов'язані зі статусом національної мови державі, з використанням її як державної мови. Взаємозв'язок функцій мови із соціальними структурами вивчає соціолінгвістика.

Єрмоленко С.Я., Бирик С.П., Тодор Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С.Я.Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – С. 194-195.; Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.647.

Ц

ЦИТАТА – один із виявів текстової категорії інтертекстуальності, дослівне введення до тексту фрагмента іншого тексту або висловлення.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С.656.

Ч

ЧИСТОТА МОВЛЕННЯ – суворе наслідування мовним і мовленнєвим нормам.

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С.74.

Ш

ШТАМП – стійкі мовні вирази, що використовуються та оцінюються як негативне явище щодо мовної культури.

Довідник з культури мови: [Посібник] С.Я.Єрмоленко, С.П.Бирик, Н.М.Сологуб та ін. / За ред. С.Я.Єрмоленко. – К.: Вища школа, 2005. – С. 29.

Я

ЯКОСТІ МОВЛЕННЯ – це його реальні змістові та формальні властивості, як-от: правильність, чистота, точність, виразність, багатство, логічність, доречність. Правильність і чистота мовлення полягає в дотриманні норм літературної мови, мовних засобів; точність – у доборі засобів, адекватних змісту висловлювання; логічність і послідовність – у мотивованому забезпеченні смислових зв'язків між словами і реченнями; багатство – у використанні різноманітних мовних засобів, відсутності невиправданих повторів.

Словник-довідник з української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. Авторів за ред. М.Пентилюк. – К.: Ленвіт. 2003. – С.133.

